

Špičák, Milan

**Vesnice bývalého okresu Veselí nad Moravou na prahu socialistických
přeměn : příspěvek k počátkům kolektivizace vesnice v bývalém
okrese Veselí n./M.**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada
sociálněvědná. 1985, vol. 34, iss. G29, pp. [87]-117*

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111261>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MILAN ŠPIČAK

VESNICE BÝVALÉHO OKRESU VESELÍ NAD MORAVOU NA PRAHU SOCIALISTICKÝCH PŘEMĚN

**Příspěvek k počátkům kolektivizace vesnice v bývalém okrese
Veselí n./M.**

Není nikterak snadný úkol, před který jsem byl v poslední době jako člen autorského kolektivu, řešícího pod vedením člena-korespondenta ČSAV Samuela Cambela výzkumný úkol státního plánu výzkumu „Zemědělská politika KSČ v etapě kolektivizace čs. vesnice“ postaven: zpracovat počátky kolektivizace vesnice v bývalém kraji Gottwaldov. V této souvislosti se zabývám studiem počátků kolektivizace vesnice jak v bývalém Gottwaldovském kraji jako celku, tak i v jeho jednotlivých bývalých okresech. Heuristické studium mne postupně vede jak k fondům Státního ústředního archívu v Praze, tak i k fondům bývalého KNV Gottwaldov a fondům ONV jednotlivých okresů tohoto kraje.

Nutno na počátku naší studie alespoň stručně se zmínit o stavu archíválií, deponovaných k této problematice ve státních archívech, obhospodařujících fondy archíválií, vzniknuvších ve své době v institucích státní správy: zatímco fondy ve Státním ústředním archívu v Praze, obsahující převážně materiály ministerstva zemědělství, jež jsou tedy centrální proveniencie, jsou pro námi zkoumané období první poloviny padesátých let poměrně zpracovány alespoň potud, že zde existují rejstříky a různé přehledy o fondech, v případě fondů bývalého Krajského národního výboru Gottwaldov tomu tak zdaleka není. Tyto zcela neutříděné a neskartované spisovenské materiály jsou zatím uskladněny v archívu Jihomoravského krajského národního výboru v Brně a jsou zde uloženy v podstatě tak, jak sem byly v r. 1960 přivezeny po zrušení KNV Gottwaldov. Podle vysoké vrstvy prachu soudím, že jsem byl patrně první, kdo od r. 1960 do těchto materiálů sáhl. Neobyčejná pracnost, se kterou je práce badatele v takovém materiále spjata, zdaleka nepřinesla toužené ovoce: setkal jsem se zde jen s fragmenty stop po projednávání zemědělské problematiky a to jak ve fondu rady KNV Gottwaldov, tak ve fondu zemědělského referátu KNV a plánovacího odboru KNV. Probíral jsem se také materiály církevního odboru, vzhledem k silné religiozitě kraje, jež nesporně proces kolektivizace vesnice ovlivnila.

Postupně jsem se pak propracovával materiály, deponovanými v okresních archívech dnešních okresů, v jejichž regionech se nachází území

bývalých okresů dřívějšího kraje Gottwaldov. V této souvislosti jsem také prostudoval materiály okresního archívu v Hodoníně, kde jsou deponovány fondy bývalých ONV Hodonín, Kyjov a Veselí n./M. K námi sledované tematice jsou zde zpracované, skartované a utříděné materiály rad ONV všech tří dřívějších okresů (jedná se o kompletní zápisy schůzí rad ONV) a dále stejně utříděné materiály v podobě tzv. „knih“, pokud jde o archiválie z provenience zemědělských referátů ONV ve všech třech okresech.

Všechny dostupné materiály jsem v srpnu 1983 pečlivě prostudoval. Pokud jde o zápisy ze schůzí rady ONV Kyjov, ty obsahují pouze heslovité záznamy o jednání ONV a mnoho badatelé neříkají. Počínaje r. 1952 jsou k těmto zápisům sporadicky přiloženy zprávy zemědělských referentů o stavu kolektivizace vesnice. Zápisy ze schůzí rady ONV Hodonín jsou bohatší, dávají všeobecný přehled o postupu kolektivizace v tomto okrese. Pro badatele nejprůnosnější a nejzajímavější jsou pak podrobné zápisy ze schůzí rady ONV ve Veselí n./M. Zde se problematika výstavby JZD v okrese poměrně hojně projednávala a jsou o tom zápisy i se zprávami zemědělského referenta, které dávají poměrně dobrý přehled.

Pokud jde o písemnosti zemědělských referátů těchto tří dřívějších ONV, lze vcelku o všech říci, že obsahují jen některé materiály o problematice kolektivizace vesnice a to vesměs v podobě vzniku a vývoje JZD v jednotlivých obcích. V případě okresu Kyjov jsou jen jednotlivě, stejně tak ve fondech ONV Hodonín. Materiály zemědělského referátu ONV Veselí n./M. jsou poněkud bohatší pokud jde o zhodnocení situace v rozvoji JZD v celém okrese. Veškeré fondy v ONV Hodonín jsou dnes dobře uspořádány, vyskartovány a je k nim přehledný inventář. (To nelze zdaleka říci o ostatních okresních archívech, jimiž jsem na území bývalého kraje Gottwaldov v poslední době prošel.)

Lze-li tedy v archívech státní provenience nalézt alespoň některé archiválie, umožňující rekonstrukci počátků kolektivizace ve zkoumaném regionu bývalého kraje Gottwaldov (máme zde na mysli region KNV Gottwaldov, jak vznikl na základě organizace státní správy k 1. únoru 1949, tj. po likvidaci zemského zřízení a vzniku krajského zřízení), pak je zatím situace ve studiu archiválií stranické provenience k tomuto tématu pro badatele značně obtížnější: materiály býv. KV KSC v Gottwaldově a bývalých OV KSC v okresech tohoto kraje jsou od r. 1960 deponovány v depozitáři archívu Jm KV KSC v Brně v objektu mimo Brno a dle vyjádření vedoucí archívu jsou zcela nezpracovány a uskladněny v takovém stavu, v jakém sem byly v r. 1960 z Gottwaldova přivezeny.

Také v archívu Muzea dělnického hnutí v Brně jsou archiválie bývalého kraje Gottwaldov a jeho okresů jen sporadicky k dispozici a to mj. proto, že toto muzeum vzniklo v r. 1959 jako muzeum dělnického hnutí Brněnska a tudíž prameny z Gottwaldovského kraje nesbíralo. V archívu ÚML ÚV KSC jsou k dispozici protokoly okresních konferencí KSC z let 1950—1955.

Za takového stavu heuristické základny je práce badatele obtížná.

Naše studie, ve které se pokoušíme o rekonstrukci počátků kolektivizace vesnice v regionu bývalého okresu Veselí n./M. je tedy založena

na možnostech archivního studia, jak jsme je shora popsali. Vychází z některých materiálů Státního ústředního archívu v Praze a z pramenů Okresního archívu v Hodoníně. Netřeba snad zdůrazňovat, že pokud bude řeč o okrese Veselí n./M. pak je míněn okres v podobě, jak vznikl reorganizací státní správy 1. února 1949 a trval do r. 1960.

* * *

Jak tomu bylo v celostátním měřítku, tak i na Veselsku předznamenaly historický proces socializace vesnice zejména dvě základní události roku 1949: přijetí zákona o JZD v únoru 1949 a generální linie IX. sjezdu strany, zformulovaná ve známých 10 bodech sjezdového vystoupení Klementa Gottwalda. Na vesnici veliký rozruch vyvolal zejména 4. bod, vyhláující nástup k socialistické přestavbě vesnice. Rozhodná a pevná slova Klementa Gottwalda o tom, že „... nebude u nás socialismu bez přechodu vesnice k socialismu“¹ jednoznačně ukazovala, že vedení strany správně pochopilo, že socialistická přeměna vesnice musí být nedílnou součástí výstavby socialismu v zemi. Tato slova však nebyla všude na vesnici přijímána s pochopením, a to dokonce ani mezi členy strany. Mnozí drobní rolníci, kteří v předchozí etapě pozemkové reformy dostali půdu, po které tolik toužili, přijímali z počátku tuto novou linii strany s pocitý zklamání a rozhořčení. Obávali se, že přijdou o půdu, kterou nedávno dostali a do níž vkládali své naděje.

Úsilí o vytvoření dělnického rolnického svazku v duchu myšlenky Klementa Gottwalda o tom, že „... nebude u nás přechodu vesnice k socialismu bez bloku, bez svazku dělnické třídy se základní masou drobných a středních rolníků...“² se střetávalo se snahou malého a středního rolníka udržet v soukromém vlastnictví půdu, získanou v pozemkové reformě po r. 1945. Současně je však jejich zkušenosti z let krize v třicátých letech spojovaly s dělnickou třídou. Maloburžoazní kolísavosti drobného a středního rolníka se snažili využít vesniční boháči a reakční živly na vesnici a všemožně ji živili. Znovu vytáhli strašáka kolchozů a snažili se všemožně oddálit pracujícího rolníka od družstevní myšlenky. Nej-uvědomělejší funkcionáři, kteří se na vesnici podjali myšlenky agitace pro založení JZD a kteří se také stavěli do čela vytváření přípravných výborů JZD se mnohdy v těchto otázkách ještě příliš nevyznali, věřili však, že strana ví, co chce. Netušili, jak obtížná práce je čeká. Drobný a střední rolník však váhal a vyčkával. A tak i na Veselsku prvními průkopníky združstevnění vesnice byli mnohde bezzemci, vesniční řemeslníci, vesnická inteligence a ženy v domácnosti, kteří zakládali přípravné výbory a první JZD. Tato JZD byla nutně z počátku vesměs menšinová a zápasila s řadou obtíží. Tyto pak třídní nepřítel na vesnici zveličoval, nafukoval a odrazoval tak pracujícího rolníka od vstupu do družstva, případně jej přiměl pouze k pasivnímu členství. Tradiční vliv církve a religiozity na moravském Slovácku problematiku jen dále ztěžoval a nejednou i dramatizoval.

¹ Gottwald, Klement: Spisy XV, str. 243, SVOBODA 1961, Praha.

² Tamtéž.

Východiskem zkoumání počátků kolektivizace vesnice v regionu bývalého okresu Veselí n./M. bude alespoň načrtnutí stavu, do něhož se vesnice v tomto koutu Moravského Slovácka dostala koncem čtyřicátých let.

Okres Veselí n./M. patřil mezi významné a lze říci i větší okresy bývalého kraje Gottwaldov. Se svými 50 368 obyvateli na počátku r. 1949 byl po okrese Gottwaldov a Kroměříž třetím na obyvatele nejpočetnějším okresem. Se svými 6089 obyvateli, činnými v téže době bezprostředně v zemědělství se téměř vyrovnal okresu Kroměříž, který byl v tomto ohledu na prvním místě v kraji. S počtem 12 916 zemědělských závodů byl na druhém místě v kraji hned za okresem Uherské Hradiště a celkovou rozlohou 47 561,35 ha zemědělské půdy byl na čtvrtém místě mezi 11 okresy Gottwaldovského kraje.³

Sám okres Veselí n./M. měl 35 obcí s výrazně zemědělským charakterem. Bližší analýza velikostních skupin zemědělských závodů v okrese nám poví o třídním a sociálním rozvrstvení vesnice v okrese. Ta ukazuje na roztržitost a nerovnoměrnost vlastnictví půdy, na hlubokou třídní diferenciaci vesnice jako důsledek stoletého kapitalistického vývoje na moravské vesnici.

Jak jsme již shora uvedli, byla celková rozloha zemědělské půdy 47 561,35 ha rozdělena mezi 12 916 zemědělských závodů. Znamená to tedy, že při rovnoměrném rozložení půdy by byla průměrná velikost rozlohy zemědělského závodu 3,68 ha. Skutečnosti, uvedené v tabulce I. v příloze však ukazují zcela jinou situaci. Zatímco 11 067 zemědělských závodů drobného rolníka do rozlohy 5 ha vlastnilo celkem 17 704,35 ha půdy, tj. 37,22 % celkové rozlohy v okrese, pak 41 zemědělských závodů o rozloze nad 50 ha vlastnilo 16 785,50 ha, což je plných 35,29 %!

V závodech o nejmenší velikostní rozloze do 0,5 ha připadalo na 1 závod průměrně pouze 0,27 ha, zatímco v závodech s největší velikostní skupinou nad 50 ha to bylo 409,40 ha. Tento křiklavý nepoměr vynikne ještě více, zkoumáme-li poměry konkrétně v jednotlivých vesnicích. Tak např. v Bzenci 4 zemědělské závody nad 50 ha vlastnily 2089,65 ha půdy, zatímco 464 závody o rozloze do 0,5 ha vlastnily pouze 140,7 ha půdy, nebo ve Strážnici, kde 3 závody vlastnily 9622,31 ha půdy a naopak 251 nejmenších závodů se dělilo o pouze 70,14 ha půdy. Podobných příkladů lze z příložené tabulky vyčíst více.

Tabulka v příloze konečně umožňuje vyčíst i hlubokou třídní diferenciaci vesnice v okrese Veselí n./M., jak se vyvinula koncem 40. let. Z celkového počtu 12 916 zemědělských závodů totiž připadalo 11 067 závodů o rozloze do 5 ha, což je 85,68 %. Mezi těmito nejmenšími zemědělskými závody bylo ovšem třeba rozlišovat mezi těmi, u nichž šlo o jediné či hlavní zaměstnání provozovatele a těmi závody, jejichž majitel provozoval ještě i jinou činnost (dělník, řemeslník aj.). Značné byly také rozdíly mezi možnostmi rolníka v produktivní a v podhorské oblasti okresu — např. v Ostrožské Nové Vsi a v Javorníku. Usedlosti středního

³ Všechny dosud uvedené údaje jsou z fondu Ministerstvo zemědělství VIII, Kartotéky a evidence JZD 1949—1951, Státní ústřední archiv Praha, karton 49 a 50, inv. č. 429—439. Údaje postihují stav k počátku roku 1949.

rolníka o rozloze 5—20 ha o celkovém počtu 1725 představují 13,35 % usedlosti vesnického boháče o rozloze 20—50 ha představovaly celkovým počtem 14 celkem 0,10 % a konečně statkářské a velkostatkářské usedlosti nad 50 ha o počtu 41 představovaly 0,3 % celkového počtu zemědělských závodů v okrese. A těchto 55 kulackých a statkářských závodů, což je 0,4 % všech závodů vlastnilo celkem 17 299,16 ha půdy, což je plných 36,3 % zemědělské půdy v okrese.

Je tedy na první pohled zcela markantní křiklavý nepoměr ve vlastnictví půdy, jenž ukazuje na hluboké zbídačení nejchudších vrstev na vesnici, jež současně představovaly nejpočetnější skupinu obyvatelstva. A proti této početné vrstvě obyvatelstva stála skupina zámožných středních rolníků a konečně úzká vrstva vesnických boháčů—kulaků a velkostatkářů. Taková tedy byla v okrese konkrétní situace a to již i sem vnesla do původního obrazu jistou korekci pozemková reforma po květnu 1945 a odchod jistého počtu nejchudších rolníků do pohraničí.

Charakteristickým rysem vesnice ve zkoumaném okrese je také vysoká roztržitost parcel v jednotlivých obcích jako dědictví kapitalistické éry v zemědělství. Tak např. ve Strážnici byla půda 883 zemědělských závodů roztržena na asi 19 000 parcel, takže zde byla políčka pouze 2 m široká, nebo ve Veselí 843 závodů mělo půdu roztrženu do 12 077 parcel, v Ostrohu mělo 1 274 závodů půdu v 8 990 parcelách, v Ostrožské Nové Vsi bylo 755 závodů s půdou roztrženu na 9 102 parcel, v Lipově mělo 432 zemědělských závodů půdu v 7 848 parcelách, v Hrubé Vrbce bylo 233 závodů s 6 041 parcelami atd., abychom uvedli jen některé příklady.⁴ Takováto roztržitost půdy v řadě případů v podstatě vylučovala jakoukoli možnost nasazení i té nejjednodušší zemědělské techniky a odsuzovala zejména drobné a střední zemědělce k tvrdé ruční práci. Byla přirozeně brzdou jakéhokoli agrotechnického pokroku, i když nelze popřít, že v řadě případů rozloha pozemku využití zemědělské techniky umožňovala.

Zkoumáme-li stav vesnice v okrese před započítáním socializačního procesu, musí nás zajisté zajímat i některé další aspekty, mj. např. celkový stav vybavenosti zemědělských závodů stroji a potahy, stav hospodářských zvířat, neboť z těchto údajů lze uvažovat na celkový stupeň rozvoje zemědělství v okrese na konci éry soukromého podnikání.

Přehled o stavu strojní vybavenosti v okrese, který máme k dispozici, ukazuje, že vesnice — podobně jako i jinde — byla vybavena pouze lehkou, v nejlepším případě střední zemědělskou technikou. Těžké stroje (kombajny) vůbec neexistovaly. Nejběžněji užívaným pomocníkem zemědělce byl žací stroj. Na počátku r. 1949 bylo v okrese 79 žacích strojů obilních a 688 žacích strojů travních. Druhým nejpoužívanějším strojem byly mlátičky, převážně motorové, částečně však ještě i parní, kterých bylo celkem v okrese 190 kusů. V celém okrese bylo dále k dispozici celkem 10 samovazačů.⁵ Lze-li tedy vyčíslit celkové strojní vybavení v okrese cifrou 967 strojů, pak podstatnou část z nich (688) představují travní žací stroje (71,14 %) a 190, tj. 19,64 % připadlo na mlátičky.

⁴ ONV-VM-1105 Okresní archiv Hodonín.

⁵ Fond Ministerstvo zemědělství VIII, shora citovaný.

Znamená to tedy, že nejtěžší zemědělské práce, jako je orba, sklizeň okopanin a obilnin aj. byly prováděny převážně, či pouze ručně. Uvážíme-li pak, že 12 916 zemědělských závodů v okrese bylo vybaveno pouze 967 stroji, pak je nasnadě, kde asi tyto stroje byly — měl je vesnický boháč a velkostatkář, takže drtivé většině pracujících rolníků byly tyto stroje buď zcela nedostupné, nebo sloužily jako nástroj vykořisťování pracujícího rolníka vesnickým boháčem a velkostatkářem. Tyto údaje nám umožňují mj. také lépe pochopit, proč výkup hospodářských strojů od vesnických boháčů byl jedním z prvních opatření strany a vlády při zahájení procesu kolektivizace vesnice.

Pokud jde o potahy a dopravní prostředky, pak zde byla situace nepříliš radostná. V okrese byla pouze dvě nákladní auta v zemědělství a dále zde bylo 55 traktorů, přičemž v 9 obcích okresu nebyl ani jeden traktor.⁶

Není přitom bez zajímavosti, že pokud jde o strojní vybavení a vozidla, byl tento značně zemědělský okres poměrně slabě vybaven ve srovnání s ostatními okresy kraje Gottwaldov — to platí zejména o obilních žacích strojích, samovazačích a mlátičkách, kde se svými počty patřil okres ke třem nejhůře dotovaným okresům.

Nejběžnější potahovou silou byla za uvedených situací síla koňská. Počátkem r. 1949 bylo v okrese 2384 koní,⁷ čímž okres dosahoval průměr v krajském měřítku. Nelze pochybovat o tom, že koně byly opět především na statku a u vesnického boháče, takže pracující rolník byl nucen k potahu používat buď vlastní kravičku, nebo si od bohatého sedláka koně pronajímat, což bylo dalším zdrojem vykořisťování pracujícího rolníka vesnickým boháčem a statkářem.

K dokreslení úrovně zemědělství v okrese lze uvést údaje o stavu dobytka. V okrese bylo počátkem r. 1949 celkem 16 243 kusů skotu, 15 789 kusů prasat, 8 201 krav.⁸ Těmito počty dobytka se okres zařazoval mezi průměrné počty v ostatních okresech kraje. Ani zde nelze pochybovat o tom, že i dobytek a hospodářské zvířectvo byly rozděleny velmi nerovnoměrně — velké počty ve velkých závodech a malé počty, mnohdy i jedinci či vůbec nic v závodech malých a nejmenších. Nelze si také zřejmě dělat žádné iluze o zdravotním stavu stáda a o jeho užitkovosti — vysoké procento tuberkulózního skotu jako neblahé dědictví úpadku stáda v době války, obvyklé po válce v jiných okresech, bylo běžným zjevem i zde.

Zkoumáme-li stav bývalého okresu Veselí n./M. koncem čtyřicátých let, nemůžeme se nepodívat alespoň stručně na celkovou sociálně politickou situaci v okrese, protože i ona ukazuje na celkovou připravenost, schopnost či neschopnost akceptovat ideu socialistické přeměny vesnice, zvláště pak schopnost a připravenost tuto ideu realizovat. Zde nelze přirozeně uvést exaktní údaje a proto lze na tyto otázky usuzovat jen na základě některých nepřímých ukazatelů, které jsou k dispozici.

V okrese existovalo 11 067 zemědělských závodů o rozloze do 5 ha

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

a to ukazuje na poměrně početnou složku vesnické chudiny. Pro Veselsko je v této době typické, že značná část vlastníků těchto malých zemědělských závodů se rekrutuje ze stavebních dělníků, železničních zřízenců apod., kteří vedle svého zaměstnání obdělávali ještě malé políčko, v němž viděli záruku své existence. Jejich dvojaké postavení je činilo kolísavým živlem, protože na svém kousku půdy neobyčejně lpěli.

Poměrně značná ekonomická váha vesnických boháčů a statkářů napopak naznačuje jejich ekonomický i politický vliv na vesnici v regionu.

Pro okres Veselí je ve zkoumané době na přelomu 40. a 50. let dále charakteristická malá přítomnost dělnického živlu. V okrese nebylo v této době významějších průmyslových závodů a pokud lze hovořit o dělnících, pak jsou to převážně dělníci, zaměstnaní na stavbě vodního kanálu, železniční dělníci v železničním uzlu Veselí apod. Tato situace činila obtížným budování dělnicko rolnického svazku — základu socialistických přeměn vesnice a bylo ji nutno nahrazovat příchodem dělnických brigád z krajského města a z ostatních průmyslových oblastí Gottwaldovska na Veselsko.

Poměr sil pokroku a reakce, jež měla svoji podporu v tradičním politickém klerikalismu už před válkou, byl ovlivněn i odchodem nejradikálnějších živlů do pohraničí po květnu 1945. Podle údajů, které jsou k dispozici, odešlo z území pozdějšího okresu Veselí n./M. v době od 1. května 1945 do 22. května 1947 celkem 6 600 lidí do pohraničí, což bylo 12,6 % na 100 obyvatel v r. 1930. V rámci Gottwaldovského kraje to byl sice slabší průměr (v jiných okresech kraje se % pohybovalo kolem 15 %), nicméně i zde odchod několika tisíc lidí do pohraničí byl sice výrazem jejich podpory politiky lidově demokratického státu, současně však ve vnitrozemí znamenal i oslabení revolučních sil v okrese protože kádr těchto lidí byl tvořen příslušníky vesnické chudiny a drobných rolníků. Tak tomu ostatně bylo v celém Gottwaldovském kraji, ze kterého do pohraničí odešlo celkem 86 900 osídlenců, což představovalo 15,19 % obyvatel v r. 1930 v tomto regionu.⁹

Tato skutečnost spolu s tradičním vlivem politického klerikalismu a agrarismu v tomto koutě Moravského Slovácka byly nesporně příčinou výsledků voleb do ÚNS v r. 1946.

V době voleb do ÚNS v r. 1946 okres Veselí n./M. ještě neexistoval — byl součástí dřívějších okresů Uherské Hradiště a Hodonín a proto nemáme po ruce přesné výsledky voleb na území pozdějšího okresu Veselí n./M. Lze na ně však usuzovat z výsledků voleb v okresech Uherské Hradiště, Hodonín a Kyjov, jichž byl součástí. Ve všech těchto okresech v r. 1946 zvítězila kandidátka klerikální Čs. strany lidové, která v okrese Hodonín získala 36,8 %, v okrese Uherské Hradiště 37,49 % a v okrese Kyjov 39,53 % hlasů, zatímco na druhém místě se v těchto okresech umístila kandidátka KSČ, jež v okrese Hodonín získala 32,44 %, v okrese Uherské Hradiště 33,74 % a v okrese Kyjov 27,75 %. Volební zisky zbývajících dvou stran nár. soc. a soc. dem. byly daleko pod oběma uvedenými nejsilnějšími stranami.¹⁰

⁹ Zprávy Stát. úřadu statistického, 1953, Osídlování pohraničí, SÚS Praha, 1953.

¹⁰ Rovnost 27. 5. 1946.

Vítězství lidové strany bylo tedy důkazem silného vlivu politického klerikalismu v tomto regionu, i když výsledky, jichž dosáhla kandidátka KSČ ukazují také na poměrně silné pozice strany v tradičních oblastech průmyslových závodů. Hlasy, odevzdané pro kandidátku lidové strany měly zřejmě převahu právě na vesnici. To také úzce souvisí s vysokým stupněm religiozity na východní Moravě obecně, kde se v r. 1948 hlásilo 80 % obyvatelstva aktivně k římskokatolické církvi.⁴¹

Po porážce reakčních sil v únoru 1948 se v námi zkoumané oblasti politický poměr sil příliš nezměnil. Jestliže to byl právě kraj Gottwaldov, kde byl v květnu 1948 odevzdán rekordní počet bílých lístků ve volbách do Národního shromáždění, pak se na tomto výsledku podílely patřičnou měrou i bílé lístky, odevzdané na Veselsku.

Lze tedy usuzovat, že politická situace v tomto regionu nebyla pro nástup k socialistickým přeměnám vesnice nikterak zvláště příznivá — spíše naopak. Celková politická zaostalost vesnického obyvatelstva, přetrvávající vliv církve a klerikalismu i agrarismu spolu s menšími pozicemi dělnické třídy vytvářely celkovou situaci, která ztěžovala nástup k socializaci vesnice. Vytvářely také méně příznivé předpoklady pro realizaci dělnicko-rolnického svazku, základní podmínky úspěšné socializace vesnice, neboť velmi nízký stupeň industrializace regionu způsoboval malou početnost dělnické třídy. Specifikou regionu byl poměrně značný počet železničních dělníků — vlastníků malých kousků půdy, o jejichž ekonomické i politické dvojakosti jsme se již zmínili.

Směrnice krajského výboru KSČ v Gottwaldově, vybízející k zakládání JZD nalezla ohlas i v okrese Veselí n./M. Již v průběhu roku 1949 jsou založeny přípravné výbory JZD v prvních třech obcích — 17. května 1949 zakládá přípravný výbor JZD 6 rolníků, 1 důchodce a 2 zámečníci pod vedením předsedy PV JZD rolníka Jiřího Nejezchleba v Moravském Písku a již 21. června téhož roku je v této obci založeno první JZD v okrese, které patřilo současně k prvním JZD nejen v Gottwaldovském kraji, ale v Československu vůbec. Příkladu píseckých následovalo 9 rolníků a jedna žena v domácnosti v Domaníně, kteří pod vedením rolníka Severina Junka 9. července 1949 založili přípravný výbor JZD, který 2. září téhož roku založil v obci JZD. A konečně vznikl 22. října 1949 přípravný výbor JZD v Lipově, kde jej s maloroľníkem Martinem Jagošem založili další členové PV JZD — 6 rolníků, 2 učitelé a tajemník okresní odborové rady. Tento přípravný výbor pak 27. dubna 1950 založil JZD v Lipově.⁴²

Nejaktivněji si z počátku vedlo JZD v Moravském Písku, které již na jaře 1950 provádělo plánování jarních prací. Rozvoji družstva však brzy bránila velká rozdrobenost půdy, protože členy družstva byli vesměs drobní zemědělci, což ve svém důsledku znemožňovalo užití mechanizačních prostředků. Naproti tomu konstatovala rada Okresního národního výboru koncem března 1950, že přípravný výbor JZD v Lipově nevykázal žádnou činnost,⁴³ což bylo zřejmě pro Lipovské pobídkou k tomu, že koncem dubna založili JZD.

⁴¹ Československá statistika, sv. 98, řada VI, sešit 7.

⁴² Ministerstvo zemědělství VIII, Kartotéka a evidence JZD 1949—1951, Státní ústřední archiv Praha, karton 49 a 50, inv. č. 429—439.

Po příkladu prvních tří obcí se začal v průběhu roku 1950 rozvíjet proces zakládání PV JZD a samotných JZD i v dalších obcích v okrese. Do konce tohoto roku vznikl přípravný výbor JZD ve Veselí n./M., Blatnici, Blatniče, Bzenci, Hrubé Vrbce, Javorníku, Kuželově, Louce, Miloškově, Ostrožské Lhotě, Ostrožské Nové Vsi, Uherském Ostrohu, Radějově, Strážnici, Tasově, Těmicích, Velké, Vnorovech a Zarázicích¹⁴ a z některých z nich již v r. 1950 byla založena další JZD — stalo se tak ve Veselí n./M., Bzenci, Hrubé Vrbce, Lipově, Louce, Radějově a Velké,¹⁵ takže koncem listopadu 1950 bylo v okrese celkem 8 JZD a 14 PV JZD. Tento proces pak v průběhu roku 1951 pokračoval, takže k 9. květnu 1951 bylo již v okrese 5 PV JZD, 7 JZD I. typu, 10 JZD II. a 3 JZD III. typu.¹⁶ Jen v době od konce r. 1950 do 20. dubna 1951 bylo v okrese získávací kampaní, organizovanou OV KSC získáno do JZD 359 bezzemků, 98 rolníků do 1 ha, 56 rolníků s půdou o rozloze do 2 ha, 43 rolníků do 5 ha, dva do 10 ha a 1 nad 10 ha, celkem tedy 559 zemědělců.¹⁷ Uvedená čísla ukazují, že v této době vstupovali do JZD převážně bezzemci a drobní rolníci, zatímco střední rolník vyčkával. Nová družstva byla v důsledku toho družstva menšinovými a proto se ONV za podpory OV KSC soustředil v průběhu roku 1951 především na rozšíření členské základny v obcích, kde pro to byly podmínky — v Blatniče a Domaníně, které také byly pro r. 1951 vytypovány jako obce, kde přichází nejdříve v úvahu hospodářsko technická úprava půdy (HŤÚP). Středem pozornosti stranických orgánů i národních výborů se stala také JZD v Moravském Písku, Hrubé Vrbce, Veselí a Radějově, kde — s výjimkou Hrubé Vrbky — měla získávací akce poměrně dobrý úspěch. V Hrubé Vrbce nastala v r. 1951 jistá stagnace ve vývoji JZD především z toho důvodu, že v obci nebyla možnost adaptace kravína.

Podle hodnocení okresního národního výboru byla tato první JZD v r. 1951 po pracovní a hospodářské stránce celkem velmi dobrá. Jarní polní práce skončila všechna JZD dříve, než soukromí zemědělci. Hospodářská situace JZD vyšších typů (Moravský Písek, Veselí n./M. a Hrubá Vrbka) byla však zhoršována tím, že v těchto družstvech byly velmi špatně vedeny pracovní záznamy a vykonaná práce byla stále ještě hodnocena odpracovanými hodinami a nikoli pracovními jednotkami, což podvazovalo pracovní iniciativu a morálku družstevníků. Prvním JZD v okrese, které začalo v r. 1951 evidovat vykonanou práci podle pracovních jednotek, bylo JZD Moravský Písek. Vzhledem k tomu, že všechna první JZD v okrese byla v r. 1951 stále ještě družstva menšinovými, nepřicházelo v tomto roce žádné JZD v úvahu k převedení na vyšší typ — počty výkonných zemědělců zde byly vesměs velmi malé. Proto úsilí stranických a státních orgánů se napřelo především na rozšíření členské

¹³ Zápis z 36. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 29. 3. 1950, ONV-VM-kn. č. 14 — OA Hodonín.

¹⁴ Ministerstvo zemědělství VIII, Kartotéka a evidence JZD 1949—1951, citovaný fond SÚA Praha.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Zápis 80. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 9. 5. 1951 — příloha — ONV-VM-kn. č. 15 — OA Hodonín.

¹⁷ Tamtéž.

základny vybraných menšinových družstev získáním malých a středních rolníků do JZD. Avšak právě v rozšiřování členské základny JZD se projevovaly velké těžkosti. Drobní a střední rolníci příliš lpěli na svém majetku a obávali se jakýchkoli novot. Reakce roztrušovala, že JZD znamená konec nejen soukromého vlastnictví půdy, ale i konec soukromého života, kolektivizování rodinného života. Reakce šířila zprávy o skutečných či domnělých neúspěších JZD z jedné obce do druhé a tak straníční referenti a političtí pracovníci, kteří přicházeli do obcí, hovořili k reakci předem ovlivněným rolníkům. V řadě obcí okresu vůbec neexistovala vesnická organizace strany a i tam, kde existovala, mnozí členové strany nepochopili význam zakládání JZD a se vstupem do JZD váhali.

„... Na členské schůzi KSČ, konané v neděli 24. září 1950 odpoledne bylo u nás hlasováním potvrzeno prověřování členů výboru... Po hodnocení prověrek se rozproudila živá debata o přípravách k založení JZD v naší vesnici. Řečí a dotazů bylo mnoho pro i proti. Někteří soudruzi odešli dokonce ze schůze, aby prý doma neměli peklo. Nakonec však po neúnavném vysvětlování se nálada mezi soudruhy podstatně změnila. Výsledek schůze byl ten, že 12 členů podepsalo přihlášky do PV JZD... dalších 7 soudruhů si vzalo přihlášky domů, aby se poradili se svými ženami.“¹⁸ — tak popisuje soudobý tisk první kroky JZD v Boršicích u Blatnice. Ukazuje, že i mezi členy strany byla řada nejasností o této tak závažné otázce. Také při hodnocení práce výboru vesnické organizace strany ve Strážnici vyšlo najevo, že organizace se málo zaměřovala na přesvědčování a získávání rolníků do JZD. „... Soudruzi se zabývali příčinami tohoto tak vážného nedostatku a shodli se na tom, že příčinou, proč se organizaci tak málo dařilo přesvědčovat rolníky o výhodách JZD je hlavně to, že otázka JZD není dosud řádně vyjasněna ve straně. Po zhodnocení dosavadní práce se usnesli, že využijí stranické prověrky také k důkladnému vyjasnění otázky ve straně a k získání členů strany pro práci v JZD. Členové výboru sami šli příkladem a všichni se zavázali ke vstupu do JZD. Výsledkem diskuse bylo, že na této členské schůzi se 51 členů organizace zavázalo ke vstupu do JZD.“¹⁹ Svízel ovšem byla často v tom, že i když do JZD nakonec členové strany v obci vstoupili, zůstávalo JZD i nadále menšinovým, neboť se jednalo vesměs o vlastníky drobných pozemků, zatímco výkonní zemědělci v obci nadále setrvali mimo JZD.

Na získávací kampani se podílely vedle stranických organizací i místní národní výbory, které v některých obcích v tomto směru udělaly značný kus práce. Nebylo tomu tak však zdaleka všude a tak je rada ONV v květnu 1951 nucena konstatovat, že „... vážla činnost instruktorského sboru lidové správy a patronů JZD — málo se zúčastňovali jednání výborů JZD a proto byl malý kontakt mezi JZD a ONV.“²⁰

Nicméně národní výbory a především zemědělský referát ONV, do

¹⁸ JISKRA 30. 9. 1950.

¹⁹ JISKRA č. 18 z 1. listopadu 1950.

²⁰ Zápis z 60. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 9. 5. 1951 — příloha — ONV-VM. kn. č. 15 — OA Hodonín.

kterého se během r. 1950 soustředila téměř veškerá organizační činnost, související se zakládáním JZD, sehrály v procesu rozvoje JZD významnou roli. V druhé polovině roku 1950 převzala rada ONV kompetenci vyšších družstevních orgánů při schvalování nově ustavených JZD a vytvořila současně i orgány, jejichž úkolem bylo podporovat ustavování a rozvoj JZD. 19. června 1950 byla na schůzi rady ONV ustavena na pokyn ministerstva zemědělství komise zemědělského referátu ONV pro pomoc JZD, jejímiž členy byli zemědělský a finanční referent ONV, tajemník okresní odborové rady, tajemník družstevní rady a ředitel spořitelny. Tato komise byla pak v říjnu 1950 rozšířena o zástupce OV KSC, JSCZ a OV ČSM. Problematika výstavby a rozvoje JZD se pak objevovala na pořadu jednání ONV stále častěji.

V zimním období 1951—1952 se stranické i státní orgány v okrese soustředily na získávání dalších členů do JZD. V okrese bylo celkem v r. 1951 ustaveno 6 PV JZD, z nich 5 přešlo na I. typ JZD, 7 družstev na II. typ a 4 družstva na III. typ, takže koncem r. 1951 bylo v okrese 7 PV JZD a 21 JZD, z nich 5 JZD III. typu (Domanín, Hrubá Vrbka, Lipov, Moravský Písek, Veselí n./M.) a 11 JZD II. typu (Blatnička, Bzenec, Louka, Ostroh, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Radějov, Těmice, Velká n./Vel., Vnorovy a Zarazice).

Upevňování JZD a rozšiřování členské základny se však v tomto období nesetkávalo s očekávaným úspěchem. Všechna JZD a PV JZD dostala pokyny, aby při náboru nových členů bylo vybráno vždy několik malých rolníků a aby byli přesvědčovací akcí získáni za členy družstva. To se však všude nedařilo a naopak se členská základna podstatně snížila v důsledku tzv. lístkového opatření.²¹

Pohyb v členské základně JZD v okrese Veselí n./M. na přelomu r. 1951—1952 vystihuje tabulka na str. 98.

Došlo tedy k úbytku 612 členů JZD v okrese. Vedle zmíněné příčiny to bylo také důsledkem špatného hospodaření řady družstev i toho, že sama představenstva JZD se málo zabývala nábořem do JZD.²³

Problém získání dalších, zejména drobných a středních rolníků do JZD byl trvalým problémem — a to nejen v okrese Veselí n./M. V námi sledovaném okrese se s ním potýkaly stranické a státní orgány, které musely pracujícím rolníkům ukazovat, že JZD je určeno především pro ně, sleduje jejich prospěch. Na nejednom místě byla situace podobná té, kterou popisují okresní noviny JISKRA z obce Vnorovy: „... Vnorovští členové KSC si dali během prověrky velmi dobrý závazek. Přihlásilo se 16 soudruhů ke vstupu do JZD. Na členské schůzi 1. prosince 1950 byla na pořadu otázka založení PV JZD. A přihlásilo se jen 7 soudruhů. Drobní zemědělci totiž prohlásili, že vstoupí do JZD, až v něm budou výkonní zemědělci. Čeho se bojí kovo a stavozemědělci ve Vno-

²¹ V letech 1951—1952 se v důsledku napětí, způsobeného zvýšeným nebezpečím války, projevil nedostatek některých potravin, takže bylo třeba opět na jistou dobu zavést vázaný lístkový systém prodeje chleba, mouky a moučných výrobků. Tohoto opatření zneužili odpůrci socialismu mj. k útoku na JZD.

²² Zápis 83. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 13. února 1952 — ONV-VM-kn. č. 16 — OA Hodonín.

²³ Tamtéž.

JZD III. typu:	Počet členů koncem r. 1951	Počet členů v únoru 1952
Domanín	149	61
Hrubá Vrbka	57	28
Lipov	71	67
Moravský Písek	293	71
Veselí n./M.	150	32
Celkem	720	259
JZD II. typu:		
Blatnička	48	46
Bzenec	176	126
Louka	44	30
Ostroh	154	154
Ostrožská Lhota	68	62
Ostrožská Nová Ves	128	128
Radějov	117	38
Těmice	28	27
Velká n./Vel.	61	61
Vnorovy	78	78
Zarazice	43	43
Celkem	1 665	1 053 ²²⁾

vech? Snad toho, že budou mít mnoho práce? Podívejte se na JZD v Zarazicích, kde měli také stejnou počáteční nedůvěru. A dnes nahrazují jim stroje to, co se zdálo být kamenem úrazu — pracovní síly. Právě drobní zemědělci jsou základem JZD a jim přináší JZD tolik výhod. Proto není třeba čekat, až někdo jiný vstoupí do JZD.²⁴⁾

V červnu 1952 bylo přijato usnesení strany a vlády o upevnění a dalším rozvoji JZD. Další zlepšení zásobování obyvatelstva potravinami mělo být dosaženo zvýšením zemědělské výroby a v JZD pak hospodářským, politickým a organizačním upevněním JZD, rozšířením jejich členské základny a přechodem na vyšší typy hospodaření jakož i zakládáním nových družstev.

Ke splnění úkolů, obsažených v tomto usnesení strany a vlády a usnesení Krajského národního výboru v Gottwaldově o rozšíření členské základny JZD byla 31. srpna 1952 ve Veselí n./M. svolána okresní konference lidové správy, na které byly pro jednotlivé obce okresu rozpracovány úkoly. S pomocí strany mělo být do JZD získáno 600 nových členů.²⁵⁾

Úsilí o naplnění závěrů usnesení strany a vlády o dalším rozvoji a upevnění JZD přineslo v okrese Veselí n./M. jisté pozitivní výsledky. Odrazilo se především ve snaze existujících družstev o zvýšení produkce

²⁴⁾ JISKRA č. 24 z 8. 12. 1950.

²⁵⁾ Zápis z mimořádné schůzky rady ONV Veselí n./M. dne 30. srpna 1952 — ONV-VM-kn. č. 17, OA Hodonín.

jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě. Projevilo se to ve výstavbě a adaptaci řady objektů pro živočišnou výrobu (viz dále), snahou o zlepšení organizace práce v rostlinné výrobě — organizováním pracovních čet a dodržováním agrotechnických lhůt. Pokud šlo o upevnění stávajících družstev pak v r. 1952 přešlo v okrese Veselí n./M. na vyšší typ hospodaření 10 JZD na III. typ, mezi nimi i 1 většinové družstvo. (JZD Blatnička.) Závazek získání 600 zemědělců do JZD byl k 1. listopadu splněn. Bylo získáno 578 členů s výměrou 1489,65 ha půdy. Dobře si při tom počínali zejména v obcích Bzenec, Boršice, Lípov, Moravský Písek, Strážnice a Veselí n./M., kde funkcionáři lidové správy spolu se stranickými organizacemi usilovali úspěšně o rozšíření členské základny JZD. Rada ONV naopak musela konstatovat, že v Hrubé Vrbce, Malé Vrbce, Nové Lhotě a Suchově nevěnovali tamnější funkcionáři pozornost rozšiřování základny JZD.²⁶

V době od vyjití citovaného usnesení strany a vlády byly v okrese založeny další 2 PV JZD a to v Kozojídkách a Hroznové Lhotě. Nedo-statky však přetrvávaly v tvoření většinových družstev — v okrese bylo v r. 1952 pouze jedno (Blatnička).

Po splnění závazku na získání 600 nových družstevníků se rada ONV na mimořádné schůzi dne 6. prosince 1952 usnesla provést další kampaň ke získání nových 1320 zemědělců do JZD, a to do 11. ledna 1953 v obcích Boršice, Veselí, Tasov, Domanín, Moravský Písek, Radějov, Hrubá Vrbka, Lípov, Louka a Zarazice. Avšak tento úkol nebyl zdaleka splněn. V r. 1953 nebylo v okrese zaznamenáno větší rozšíření členské základny JZD a to i přes poměrně úspěšný průběh žní ve většině JZD. Pouze v JZD Hrubá Vrbka byl přírůstek v počtu 3 nových členů s výměrou asi 12 ha. Nové JZD nebylo založeno a ani přechod na vyšší typ JZD nebyl v r. 1953 v okrese proveden. Bylo to projevem dočasné stagnace socializace vesnice v okrese, jenz byl odrazem celostátní situace, k níž v letech 1952—1954 došlo. V řadě nových družstev byla obtížná hospodářská situace a mnozí rolníci začali z JZD vystupovat. Bylo tomu tak zvláště tam, kde v předchozích získávacích kampaních byl porušen princip dobrovolného vstupu do družstva. K vystupování rolníků z družstev došlo i na Veselsku, mimo jiné i po projevu prezidenta republiky Antonína Zápotockého na Klíčavě, kde v srpnu 1953 prohlásil, že těm váhavým členům, kteří chtějí z družstva vystoupit, nebude nikdo bránit. Další z řady příčin vystupování družstevníků z JZD byla také měnová reforma, která negativně ovlivnila politické nálady družstevníků, protože ztratili své úspory, důvěru v politiku státu, ale i opatření v lístkovém systému, některá ustanovení nových stanov JZD, nízká hodnota pracovních jednotek atd. Východisko z této situace, které patřičně zneužil třídní nepřítel na vesnici, viděli ve vystoupení z družstva a v návratu k soukromému hospodaření. Také v okrese Veselí bylo nutno čelit tendencím mnoha JZD, která chtěla vracet půdu MNV nebo rolníkům. I v této obtížné situaci razila strana zásadu, že je třeba jít kupředu cestou lepší organizace práce a rozšířením členské základny JZD a nikoli vrácením půdy.

²⁶ Zázpis z 121. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 5. listopadu 1952 — ONV-VM-kn. č. 17 — OA Hodonín.

Nicméně i v okrese se projevily důsledky celostátní situace, i když poněkud později než jinde. Jestliže kraj Gottwaldov byl v celostátním měřítku krajem, kde vystupovalo z družstev nejvíce družstevníků, pak se na tom podílel i okres Veselí, jak ukazují následující údaje o pohybu členské základny v okrese v době mezi zářím 1953 a prosincem 1954. V okrese bylo již koncem r. 1952 rozpuštěno JZD Louka a to na základě usnesení KNV v Gottwaldově, neboť členové družstva nedávali záruky dobrého hospodaření.²⁷ V důsledku nedodržování třídního hlediska při přijímání členů do družstva bylo likvidováno JZD Tasov.

Pohyb členské základny JZD v okrese Veselí n./M. od září 1953 do prosince 1954 ukazuje tabulka:

ZÁŘÍ 1953: typ JZD	Počet JZD	Počet zeměděl. závodů	Počet členů
I.	4	86	neuveďeno
II.	4	109	383
III.	15	853	1 125
PV JZD	6		
ŘÍJEN 1953:			
I.	4	84	neuveďeno
II.	4	109	383
III.	15	628	900
PV JZD	4		
LEDEN 1954:			
I.	4	84	130
II.	4	109	116
III.	15	465	512
PROSINEC 1954:			
I.	—	—	—
II.	2	23	—
III.	20	534	644 ²⁸⁾

Z tabulky tedy vyplývá, že v okrese Veselí n./M. došlo v době od září 1953 do prosince 1954 k značnému poklesu počtu členů JZD — celkem o 864, což je 59 % původního stavu. To byla jistě závažná skutečnost, která ovlivnila další růst JZD v následujícím období. Přesto však, že došlo k značnému poklesu členské i půdní základny, bylo možno zaznamenat poněkud lepší hospodářské výsledky řady JZD, než v předchozích letech.

Značný význam pro rozvoj JZD v době prvního pětiletého plánu mělo

²⁷ Zápis z mimořádné schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 6. prosince 1952 — ONV-VM-kn. č. 17 — OA Hodonín.

jednání a výsledky I. sjezdu JZD, zejména pak Vzorové stanovy JZD, přijaté tímto sjezdem a schválené vládou 17. února 1953. Ve všech JZD okresu Veselí byly projednány návrhy Vzorových stanov, přičemž byla poměrně hojná diskuse a k návrhu byla podána řada připomínek. Nejvíce diskuse směřovala k otázkám, jež všechny v té chvíli nejvíce zajímaly — k záhumenkům, předání živého a mrtvého inventáře družstvu a k odměňování práce podle pracovních jednotek. 31. ledna 1953 se také konala 1. okresní konference JZD, která se stala přehledem dosavadních výsledků kolektivizace v okrese a na které byli také zvoleni delegáti okresu na I. celostátní sjezd JZD. Delegaci okresu Veselí tvořili soudruzi Josef Galuška — účetní JZD Veselí n./M., Jiří Nejezchleba — předseda JZD Moravský Písek, Pavel Lipár — předseda JZD Hrubá Vrbka, Antonín Šimlík, předseda JZD Lipov, Martin Stodolák — předseda JZD Blatnička a Anna Cundrlová — náhradnice z JZD Strážnice. Tito soudruzi po svém návratu ze sjezdu informovali družstevníky o průběhu a výsledcích jednání.

Vzorové stanovy, přijaté I. sjezdem JZD byly v daném okamžiku snad nejdůležitějším předpokladem dalšího upevňování a rozvoje družstev. Přijímání nových stanov družstvy však probíhalo velmi obtížně. Ve všech JZD nedošlo ihned k jejich řádnému probrání a uvedení v život. Do srpna 1953 přijalo vzorové stanovy na členských schůzích 16 JZD okresu Veselí n./M.: JZD Blatnička, Boršice, Bzenec, Lipov, Hrubá Vrbka, Moravský Písek, Ostrožská Nová Ves, Ostroh, Veselí n./M., Kuželov, Radějov, Strážnice, Domanín, Ostrožská Lhota, Zarazice. K témuž datu zatím neprojednaly ani nepřijaly vzorové stanovy JZD Blatnička, Kněždub, Tasov, Tvarožná Lhota, Žeravice, Louka, Těmice, Vnorovy, Lideřovice a dále PV JZD Hroznová Lhota, Javorníky, Kozojídky a Syrovín.²⁸ V létě 1953 se však ani jedno JZD v okrese neřídilo důsledně vzorovými stanovami a dokonce ani jediné v té době většinové družstvo na okrese — JZD Blatnička — neprovedlo základní opatření ke společnému hospodaření — převzetí živého a mrtvého inventáře. Ani v jednom družstvu nebylo v té době zavedeno doplňkové odměňování za práci nad plněné úkoly. Družstevníci v mnoha JZD nedodržovali pracovní kázeň a předsednictva, ani členské schůze tyto případy neřešily. Neznalost, či malá znalost stanov byl základní nedostatek ve všech družstvech, neboť je řádně neznali ani funkcionáři, tím méně družstevníci.

Poměrně nejlépe podle stanov v r. 1953 hospodařila JZD Hrubá Vrbka, Moravský Písek a Ostrožská Nová Ves. Přes veškeré úsilí instruktorů z OV KSČ a ONV se v průběhu žní v r. 1953 nepodařilo zvýšit počet JZD v okrese, která by přijala stanovy a hospodařila podle nich. Tento nedostatek bylo možno řešit až později a to za pomoci vesnických organizačních stran a masových organizací.³⁰

Poněkud málo se v tomto ohledu zlepšila situace koncem roku 1953.

²⁸ Výkazy o členské základně a o postupu združstevňování — ONV-VM-kart. 127 a 129. OA Hodonín. Počty členů JZD I. typu nejsou uvedeny.

²⁹ Zápis 32. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 19. srpna 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

³⁰ Viz. Zápis z 32. schůze rady ONV ve Veselí n./M. 19. srpna 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

Dle poznatků pracovníků družstevního oddělení se v některých družstvech, jako v Moravském Písku, Domaníně, Blatnici, Veselí n./M. již alespoň částečně řídili vzorovými stanovami. Avšak i v těchto družstvech se dále projevovaly nedostatky — např. větší výměry záhumenků, odměňování za práci nikoli podle pracovních jednotek, ale podle odpracovaných hodin, nedostatečné vytváření podmínek pro rozvoj společné živočišné a rostlinné výroby apod. Značným nedostatkem bylo to, že nebyl dosud proveden odhad a nebyl převzat mrtvý a živý inventář od družstevníků družstvem. Do konce roku 1953 to dle zprávy ONV bylo provedeno pouze v JZD Blatnička a JZD Ostroh, částečně pak v JZD Bzenec, Veselí n./M., Moravský Písek a Domanín.³¹ To se přirozeně odráželo v pracovní morálce a mnohde i ve lhostejnosti až záporném postoji družstevníků k dalšímu rozvoji JZD. V některých družstvech v okrese — např. v JZD Tasov a Kněždub — to dospělo až tak daleko, že členové JZD se necítili družstevníky a neměli zájem na další společné práci a dožadovali se likvidace družstva.³²

K zlepšení práce JZD a na podporu jejich rozvoje byla v okrese několikrát organizována socialistická soutěž, jež proběhla s rozdílnými výsledky. Již v r. 1950 organizoval ONV spolu s OV JSČZ soutěž, do které byla zapojena všechna schválená JZD a obce s PV JZD. V JZD Hrubá Vrbka a Moravský Písek byly stanoveny normy a pracovalo se již podle vypracovaného plánu. Družstva soutěžila v těchto ukazatelích:

- plocha, na které je proveden podzimní osev,
- $\frac{0}{100}$ výměry společného osevu,
- rozšíření členské základny JZD,
- doba provedení společných prací a hodnocení práce ve skupinách.

V této soutěži se umístila v r. 1950 družstva v okrese takto:

1. JZD Moravský Písek
2. JZD Hrubá Vrbka
3. JZD Veselí n./M.
4. JZD Lipov
5. JZD Bzenec
6. JZD Velká n./Vel.
7. JZD Domanín
8. PV JZD Témice
9. PV JZD Radějov
10. PV JZD Louka
11. PV JZD Blatnice³³

Také v r. 1952 proběhla v okrese soutěž mezi jednotlivými JZD. Byly vytvořeny dvojice, příp. trojice soutěžících JZD, předmětem soutěže byl rychlý a kvalitní průběh podzimních prací. Soutěžila mezi sebou družstva podle typů:

III. typ: JZD Lipov — JZD Hrubá Vrbka

JZD Moravský Písek — JZD Veselí n./M. — JZD Domanín

³¹ Zápis 45. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 11. listopadu 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

³² Tamtéž.

³³ JISKRA č. 18 z 1. 11. 1950.

- II. typ: JZD Blatnička — JZD Louka
 JZD Bzenec — JZD Těmice
 JZD Radějov — JZD Zarazice
 JZD Ostroh — JZD Ostr. Nová Ves — JZD Ostrožská Lhota
 JZD Vnorovy — JZD Velká n./Vel.
- I. typ: JZD Blatnice — JZD Boršice
 JZD Strážnice — JZD Liděrovice
 JZD Tasov — JZD Tvarožná Lhota
- PV JZD: Hroznová Lhota — Kněždub
 Javorník — Kněždub — Suchov
 Sýrovín — Žeravice³⁴

V roce 1953 uzavřely podle vzoru družstevníků z JZD Kyselovice soutěžní smlouvy dvojice JZD v obcích

Lipov — Hrubá Vrbka
 Moravský Písek — Domanín
 Ostrožská Nová Ves — Ostroh
 Těmice — Bzenec
 Veselí n./M. — Blatnička
 Zarazice — Vnorovy.

Družstva měla tentokrát soutěžit v dosažení vyšších hektarových výnosů, lepších výsledků v živočišné výrobě atd. Podle hodnocení ONV však nebyla soutěž dostatečně organizačně a politicky zajištěna a proto nesplnila svůj úkol.³⁵

Velmi přínosná byla soutěž, kterou v roce 1952 vyhlásilo JZD Lipov — soutěž o novostavbu kravína. Ve snaze splnit usnesení strany a vlády a výzvu ministerstva zemědělství k výstavbě JZD a rozšíření zástavy skotu se lipovští v měsíci SČSP rozhodli vyzvat všechna JZD kraje Gottwaldov k soutěži o urychlenou výstavbu společného zařízení v JZD. Podmínkou soutěže bylo, že stavbu kravína třeba provést vlastními silami s využitím místních zdrojů, co nejrychleji a nejlevněji a to v rámci měsíce čs.-sovětského přátelství. Šlo o výstavbu kravína pro 100 kusů dojnic.³⁶

Tato soutěž byla tedy zaměřena na urychlení řešení jednoho z dalších závažných úkolů a problémů výstavby a rozvoje JZD — totiž výstavbu společných zařízení pro živočišnou výrobu. Stoupající nároky na výživu obyvatelstva bylo možno pokrýt pouze podstatným rozvojem živočišné výroby. To však nebylo možné bez soustředění výroby hovězího, vepřového a drůbežího masa do velkých celků a proto bylo nutno přistoupit k urychlené výstavbě kravínů, vepřinů a drůbežáren, aby do nich mohl být proveden svod dobytka a drůbeže a jejich pěstování na racionálnější základně s využitím výsledků zemědělské vědy.

V okrese Veselí n./M. bylo k plnění tohoto úkolu přistoupeno formou adaptace stávajících budov a výstavbou nových společných zařízení pro živočišnou výrobu. Na jaře 1951 byla ukončena jedna z takových prvních

³⁴ ONV-VM-1086 — OA Hodonín.

³⁵ Zápis 45. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 11. listopadu 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

³⁶ JISKRA č. 48 z 13. prosince 1952.

akcí — adaptace kravína v Ostrožské Nové Vsi, kam byl společně ustájen dobytek družstevníků spolu s dalšími družstvem zakoupenými kusy. Šlo o adaptaci stáje pro 40 kusů krav. Také ve Veselí n./M. byla v tomto roce dokončena adaptace stáje a ustájeno v ní 48 kusů nakoupeného dobytka. V JZD Moravský Písek bylo ustájeno 36 kusů hovězího dobytka, mimo to plánovalo JZD stavbu vepřína. JZD Domanín skončilo adaptaci stáje pro 40 kusů a počínaje 20. dubnem 1951 zde bylo postupně ustájeno 40 kusů zvířat. V JZD Velká n./Vel. plánovali stavbu ovčárny pro 200 ovcí, JZD Louka adaptaci kravína pro 100 kusů dobytka, JZD Vnorovy drůbežárnu pro 500 kusů hrabavé a 200 kusů vodní drůbeže.³⁷

V zahájené výstavbě společných zařízení bylo postupně pokračováno i v dalších letech i když někde došti liknavě, protože narážela na odpor některých družstevníků, kteří se snažili společné ustájení dobytka spíše oddálit, než uspišit. V r. 1953 bylo v okrese rozestavěno 5 nových kravínů (v JZD Boršice, Bzenec, Ostrožská Lhota, Veselí n./M. a Radějov) všude pro 100 kusů dobytka, celkem tedy ustájení pro 500 kusů. S výjimkou JZD Veselí však výstavba nepokračovala dosti uspokojivě. Nicméně přes četné obtíže materiálního, ale i politického rázu pokračovala výstavba společných zařízení pro živočišnou výrobu v okrese a byl zde postupně realizován rozsáhlý plán výstavby: v r. 1953 byla dokončena výstavba 6 vepřínů po 250 kusech vepřů na výkrm a to v Blatničce, Domaníně, Lipově, Ostrohu, Veselí a Zarazicích, dále na 50 kusů v Těmicích a 3 produkčních stanic pro prasnice po 30 prasnicích (v Blatničce, Moravském Pisku a Ostrožské Nové Vsi). Dále se v tomto roce již dokončovaly novostavby 20 drůbežáren po 250 kusech nosnic (2 v Blatnici, Boršicích, Lipově, Nové Vsi, Vnorovech a Zarazicích, po jedné v Blatničce, Hrubé Vrbce, Kuželově, Radějově, Tasově, Těmicích a Velké n./Vel.). Dále se v okrese budoval větší počet silážních jam o celkové kapacitě 1500 m³ a další stavby.³⁸ Tento náročný plán narážel na řadu obtíží, mj. v pracovních silách. Bylo proto třeba mobilizovat národní výbory a masové organizace v okrese ke zvládnutí výstavby společných zařízení, neboť tato současně vytvářela dobré materiální podmínky k překlenutí jisté stagnace a krize výstavby JZD v okrese v letech 1953—1954. Neobešla se však bez problémů, které zdaleka nespočívaly jen v materiální oblasti. Svod dobytka od družstevníků do společného kravína byl — obdobně jako rozorání mezí — nejednou dramatickým okamžikem v životě družstva i družstevníků a bylo třeba hodně politické práce k tomu, aby bylo možno pomoci družstevníkům — a zvláště družstevnicím — překlenout tento vpravdě historický předěl v jejich životě.

Jinou otázkou, která silně rozproudila život slovácké vesnice byla problematika hospodářsko technické úpravy půdy. Byla jedním z nejaktuálnějších problémů vzhledem k obrovské roztržténosti parcel, o které jsme se již shora zmínili a byla tudíž jednou z hlavních podmínek dalšího úspěšného rozvoje JZD a jejich hospodaření. Také slovácká vesnice pro-

³⁷ Zápis 60. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 9. května 1951 — příloha — ONV-VM-kn. č. 15 — OA Hodonín.

³⁸ Zápis 32. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 19. 8. 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

šla v kapitalistické éře vývojem, obdobným v celé naší zemi, kdy původní velké lány byly po zániku feudalismu po r. 1848 stále častěji děleny, nejdříve na půllány, ty opět na čtvrtlány, osminy, takže za několik generací se původní vzhled katastru obce změnil k nepoznání. Dělením se postupně vytvářely úzké pásy polí, různé nepravidelné tvary, trojúhelníky, cípy apod. K dělení původních velkých zemědělských celků docházelo především dědictvím, kdy vlastník gruntu podělil své syny a dcery, poněvadž konec jiného vlastnictví než půdu neměl. K tomu ještě nutno připočíst to, že půda byla také směňována kus za kus, přikupována, prodávána apod. V době vrcholného stadia kapitalismu, v éře imperialismu nastává pak velké dělení půdy. Dělníci bezzemci, žijící na venkově o překot kupovali půdu. Byly to různé odřezky, kusy z parcelace na okraji katastru a to zvláště půdy méně hodnotné, vzdálené od obce, kterých se silní jedinci — vesničtí boháči a statkáři — hleděli zbavit. Právě do této půdy dělníci ukládali těžce vydělaný groš, aby jim v době kapitalistické krize zajistila velmi skromné, ale přece jen jakési živobytí. Zhoubné následky cyklických krizí za kapitalismu pak byly další příčinou tříštění pozemkového vlastnictví.

Celá dlouhá desetiletí trvaly snahy pokrokových zemědělských pracovníků o odstranění kapitalistického dědictví — roztržštěnosti půdy. Kroky, které v tomto směru učinila v meziválečném období buržoazní vláda nebyly nikdy v zájmu pracujícího rolníka, naopak vždy jen v zájmu statkářů a vykořisťovatelů. Dokladem toho je např. starý Moravský zákon o scelování půdy. Tento zákon dával účastníkům scelování právo na úhradu v průměrné vzdálenosti všech pozemků. V praxi to vypadalo asi tak, že statkář, který měl např. 30 ha půdy, měl 10 ha vzdálených 2 km od vesnice, 15 ha vzdálených 1 km a 5 ha přímo u vesnice. Součet těchto vzdáleností činí u 30 ha 40 km, tj. průměrně na 1 ha něco přes kilometr. Tento statkář měl pak právo na náhradu v průměrné vzdálenosti, takže svých 30 scelených ha dostal v 5 ha na 1,5 km od dědiny a ostatních 25 ha ve 3—4 kusech u dědiny. Dostal tak půdu do velkých celků a v lepší jakosti a mnohem blíže. Naopak drobný rolník, který měl celkem 2 ha, měl 1 ha v 6 kusech 3 km od vesnice a 1 ha ve třech kusech 2 km vzdálených. Průměr vzdáleností byl u něj 3 km na jednu parcelu. Proto dostal jako náhradu půdu vzdálenou a horší bonity. Znamenalo to, že „průměr součtu vzdáleností“ byl princip, který zvýhodňoval boháče, dával mu nárok na příhodné umístění, zatímco drobní a střední zemědělci byli tímto scelováním vytlačeni až na okraj katastru obce. Při parcelaci panovala rozsáhlá korupce a úplatkářství v duchu hesla „kdo maže, ten jede“. Vesnický boháč měl z čeho „mazat“ a také tak činil, podplácel byrokraty, zeměměřiče, inženýry a zajistil si tak nadvládu v obci.

Podobně tomu bylo se scelováním před únorem 1948 i v námi sledované regionu. Svědectví o tom podává připis JZD Blatnička ministerstvu zemědělství z r. 1951, kde se vedení družstva dožaduje provedení HTÚP v jejich obci a svoji žádost zdůvodňuje takto:

„... V r. 1947 bylo v naší obci započato se scelováním pozemků za vlády lidové strany. Scelování bylo prováděno na podkladě úplatků a na podkladě politické moci několika lidí, kteří celou operaci vedli podle své

libovůle s vyloučením veřejnosti. Scelovací výbor, ačkoli byl zvolen, nebyl volán k řešení vážných problémů a nebyl seznámen s celým scelovacím řízením, takže nakonec celé scelování probíhalo za rozhodující moci několika lidí, kteří dnes vedou organizovaný odpor proti HTÚP a proti JZD. Scelování tehdy prováděl Úřad pro agrární operace a technicky ho prováděl ing. Husek.

Celá scelovací kampaň byla provedena tak, že několik jedinců — a to hlavně politických činitelů a těch zemědělců, kteří prováděli úplatky — bylo sceleno velmi dobře, zatímco ostatní se marně dovolávali svých oprávněných požadavků. Příklad tohoto scelení je vidět u býv. hostinského A. Minaříka, u kterého byli scelovací technici stálými hosty a výsledek je, že dotyčný dostal všechny pozemky v jednom celku u samé vesnice ve výměře 30 mír. Další příklad je J. Kubica z č. 70, který je taktéž velmi výhodně scelen a dnes podniká akci proti JZD i tím způsobem, že inzultoval členku JZD. Dalším příkladem je největší rolník z obce A. Mičulka z č. 11, který má všechna pole za stodolou v jednom celku a podobných příkladů je zde na desítky.

Za účelem vylepšení uvedených zemědělců bylo tehdy použito pole obce, které bylo vesměs dobré bonity a na dobré poloze a jako náhradní celky obdržela obec pole na místě nepřístupném a půdu neplodnou.

Rolníci, kteří byli sceleni špatně, se marně dovolávali nápravy a byly jim jen činěny sliby, že se celá věc urovná. Ing. Husek mylně informoval příslušné činitele na býv. Zemském úřadě, že scelování je provedeno správně a že stížnosti nejsou oprávněny a opodstatněny a každé odvolání ztroskotalo na výpovědi tohoto jedince.

Celá situace v naší obci je dnes taková, že právě z těchto lidí, kteří neoprávněně získali půdu a výhodně scelili, se utvořila organizace odporu proti JZD a proti provedení HTÚP i tito odpůrci socialismu si zajeli i do JZD v jiné obci, ovšem ne proto, aby se přesvědčili o výhodách společné práce v JZD, ale aby se informovali u odpůrců JZD, jakým způsobem mají bojovat proti JZD. Dále ovlivňují dokonce členy strany a celý problém HTÚP je zde touto situací velmi stížen... Požadavek členů JZD na provedení HTÚP je velmi nutný a oprávněný, neboť doposud naši členové trpěli jenom úsměšky a celá práce JZD byla stížena uvedenou situací. Doufáme, že celá věc bude urychleně provedena a nastoupena konečná cesta spravedlnosti a pořádku v naší obci...³⁹

Nové zemědělské zákony, které po únoru 1948 přijalo Národní shromáždění vytvořily podklad pro to, aby staré poměry byly na vesnici změněny i na úseku scelování půdy a aby mohla být skutečně „... nastoupena cesta spravedlnosti a pořádku“. Mezi 6 návrhy zemědělských zákonů, jež předložil již před Únorem ministr zemědělství byl také zákon 47/1948 Sb., o některých technicko hospodářských úpravách pozemků. Byl to tzv. scelovací zákon, který byl ještě později doplněn vládním nařízením č. 211 ze dne 20. září 1949. Až do Února mařili představitelé statkářů a agrárníků v parlamentě i ve vládě snahy ministerstva zemědělství o vydání takového zákona, který by přinesl výhody malým a středním rolníkům a zejména pak kolektivnímu hospodaření v JZD.

³⁹ ONV-VM-1105 — OA Hodonín.

Citovaný zákon umožnil provádět HTÚP na nových zásadách, podstatně zjednodušil celý postup a odstranil veškeré byrokratické průtahy. Zákon nejen že netrval na přidělování náhrad podle středních průměrných vzdáleností, ale přinášel výhody především JZD, drobným a středním rolníkům a to především v umístění ploch a honů. Podle zákona vykonávají HTÚP scelovací družstva. Jejich funkce byla po vzniku JZD nahrazena jednotlivými zemědělskými družstvy. Zákon stanovil, že návrh na zahájení fizejí o pozemkové úpravě může podat několik držitelů zemědělských pozemků, MNV nebo ONV. V praxi však o úpravu žádalo zpravidla JZD a to JZD II. typu. Přihlášku k provedení HTÚP prozkoumal ONV a postoupil ji krajskému národnímu výboru, který se ke každému návrhu vyjádřil. Byly-li dány podmínky pro scelování, provedlo se hlasování všech držitelů půdy o souhlasu k zahájení prací. Bylo proto otázkou politické práce na vesnici, aby se zdařilo získat většinu zemědělců pro souhlas s provedením HTÚP.

V roce 1951 bylo na základě tohoto zákona Okresním národním výborem ve Veselí n./M. navrženo provedení HTÚP v r. 1952 v 7 obcích okresu, v nichž byly předpoklady pro provedení HTÚP. Ve většině případů se stále ještě jednalo o menšinová družstva, tj. taková, kde JZD obdělávalo menší rozlohu půdy než soukromé zemědělské závody, kde však se postupně dařilo získat souhlas i soukromě hospodařících rolníků s provedením HTÚP, což později zpravidla vedlo i ke vstupu do JZD.

Jednalo se o tato družstva: JZD III. typu Veselí n./M., kde členskou základnu tvořilo 120 mužů a 48 žen, z nich bylo 78 majitelů půdy. JZD a jeho členové obhospodařovali v r. 1951 174 ha půdy, zatímco soukromě hospodařící rolníci v obci obhospodařovali 969 ha. Půda v obci byla roztržštěna do 12 077 parcel! V JZD Uherský Ostroh bylo družstvo I. typu. Členskou základnu tvořilo 117 mužů a 26 žen, z nichž bylo 68 majitelů půdy. JZD a členové obhospodařovali 71 ha, celková výměra orné půdy v obci však byla 889 ha, roztržštěných do 8 990 parcel. Další vybrané JZD bylo JZD Ostrožská Nová Ves s JZD II. typu. Členskou základnu zde tvořilo 71 mužů a 57 žen, z nich 55 vlastníků půdy. JZD a členové obhospodařovali zatím 201 ha půdy, soukromě hospodařící rolníci 1 121 ha. Půda zde byla roztržštěna do 9 102 parcel.

JZD Blatnička bylo družstvo II. typu s úzkou členskou základnou 28 mužů a 22 žen, z nich výkonných rolníků bylo 46.

JZD Lipov — další vybrané družstvo — bylo JZD II. typu. I toto družstvo bylo zatím menšinové s členskou základnou 56 mužů a 15 žen, z nichž bylo 29 vlastníků půdy. JZD a členové obhospodařovali v r. 1951 150 ha půdy, soukromí rolníci v obci 846 ha. Půda v obci byla roztržštěna do 7 848 parcel.

JZD Hrubá Vrbka — družstvo III. typu — mělo 27 mužů a 12 žen, z nich půdu vlastnilo 19 družstevníků. Družstvo s členy hospodařilo na 67 ha, soukromí rolníci na 568 ha, půda byla roztržštěna do 6 041 parcel.

A konečně bylo mezi vybranými JZD ještě JZD II. typu, Těmice s maličkou členskou základnou 20 mužů a 8 žen, půda zde byla roztržštěna do 2 668 parcel.⁴⁰

⁴⁰ ONV-VM-1105 — OA Hodonín.

Samotná příprava provedení HTÚP však probíhala zpočátku dosti liknavě. Rada ONV ve Veselí konstatovala v únoru 1952, že rozprava o přípravě HTÚP sice proběhla v radách MNV vytypovaných obcí, avšak pouze rada MNV v Ostrožské Nové Vsi vzala celou věc vážně a začala s přesvědčovací akcí v obci ke získání souhlasu většiny zemědělců s provedením HTÚP.⁴¹ Postupně se však zdařilo přesvědčovací akcí získat souhlas většiny družstevníků s provedením HTÚP a to nejen v 5 vytypovaných obcích, ale i v dalších obcích a JZD v okrese takže v r. 1953 již byla prováděna HTÚP v Bzenci, Hrubé Vrbce, Kozojídkách, Kuželově, Liděrovicích, Ostrožské Lhotě, Ostrožské Nové Vsi, Radějově, Strážnici, Těmicích, Ostrohu, Velké n./Vel., Vnorovech, Žeravinách a Žeravicích.⁴² A tak k obci Moravský Písek, kde byla provedena HTÚP již v r. 1950, postupně přes řadu obtíží přibývaly další obce v okrese, kde došlo ke scelení půdy, rozorání mezí a k provedení snad nejzávažnějšího a nejobtížnějšího kroku celého procesu kolektivizace vesnice, jenž sice leckde probíhal slavnostně, s prapory a hudbou, ale při němž nejednomu družstevníkovi bylo těžko u srdce a družstevnice uronily nejednu slzu . . .

Provádění HTÚP se neobešlo bez chyb. Např. v JZD Veselí n./M., Písek, Blatnička, Domanín a Zarazice nebyla HTÚP provedena důkladně a bylo proto nutno provést opravu po získání většiny zemědělců do JZD.⁴³ Avšak i přes průvodní nedostatky bylo i v okrese Veselí n./M. možno na konkrétních příkladech doložit, že po provedení HTÚP se v JZD vytváří podmínky pro lepší hospodaření, protože na scelených lánech bylo možno lépe využít mechanizaci. Tak např. v JZD Blatnička se poprvé nejlépe prokázala přednost velkých celků a to jak využitím těžké mechanizace nikdy před tím zde nepoužité, tak i výnosy. Např. u pšenice, kdy průměrný výnos býval v Blatničce kolem 23 q dosáhlo JZD v r. 1953 v průměru 25 q a místy až 32 q.

Avšak přes prokazatelné přednosti HTÚP a přesto, že rada ONV i OV KSC se problémem HTÚP několikrát zabývaly a přijaly patřičná usnesení, neprobíhaly práce s HTÚP v okrese dostatečně rychle.

S hospodářsko technickou úpravou půdy úzce souvisela i otázka mechanizačních prostředků. Významným opatřením v tomto směru, byl výkup mechanizačních prostředků od vesnických boháčů a jejich přidělení JZD a STS. Tímto opatřením se současně řešilo oslabení hospodářských a politických pozic vesnického boháče na vesnici. Výkup mechanizačních prostředků v okrese Veselí n./M. prováděly státní orgány za pomoci místních organizací KSC. Výkup mechanizačních prostředků zde započal 5. února 1950 a byl zakončen 28. dubna téhož roku. Celkem bylo vykoupeno 65 mlátiček, 65 elektromotorů, 65 samovazů, 17 traktorů, 9 vleček, 5 pluhů a 1 řezačka. Tyto počty představují asi jednu třetinu zemědělské techniky, která byla v okrese k dispozici. Příčiny poměrně nízkého počtu vykoupených strojů byly různé. Část byla neupotřebitelná, část byla zatajena, část záměrně znehodnocena (např. demontáží motorů),

⁴¹ Zápis 83. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 13. února 1952 — ONV-VM-kn. č. 16 — OA Hodonín.

⁴² Zápis 10. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 11. března 1953 — ONV-VM-kn. č. 18 — OA Hodonín.

⁴³ Tamtéž.

na jiné stroje nebyly náhradní díly atd.⁴⁴ Vykoupené stroje byly přiděleny STS, JZD, příp. PV JZD a MNV. V některých obcích nebyl politický význam výkupu mechanizačních prostředků dobře pochopen a staly se i případy, že některé vesnické organizace strany se dokonce písemně dožadovaly zastavení výkupu.⁴⁵

Účinným pomocníkem socializace vesnice v okrese byla od počátku Státní traktorová stanice v Uherském Ostrohu, která byla vybavena velmi dobrým strojním parkem a měla k dispozici všechny potřebné mechanizační prostředky. Pracovníci STS pomáhali přirozeně jednotným zemědělským družstvům, ale i malým a středním rolníkům.

Obdobně jako ostatní STS v kraji prošla i STS v Ostrohu vývojem, aby mohla zdárně plnit své poslání. Musela překonat řadu obtíží — počáteční nedostatek zemědělské techniky, nezkušenost řídicích kádrů i nedostatek kvalifikovaných traktoristů, kombajnérů, údržbářů apod. Údaje, které máme k dispozici ukazují, jak postupně STS v Ostrohu rostla a jak rostl i její vliv na proces kolektivizace vesnice v okrese. Vznik STS je spojen s výkupem zemědělských strojů od vesnického boháče. Celkový přehled o růstu STS v první pětiletce poskytuje tabulka:

Rok	Počty					
	středisek	zaměstnanců	kolových pásových traktorů	trakt. celkem	trakt. jednotek 15 HP	
1949	2	142	32	—	32	29
1950	7	160	69	—	69	63
1951	7	158	54	4	58	60
1952	6	152	46	4	50	51
1953	6	148	42	3	45	47

Přehled o výkonech STS Ostroh pak poskytuje tabulka následující:

Rok	Z toho			
	výkony v $\varnothing$ ha celkem	polní práce v $\varnothing$ ha	výmlat v $\varnothing$ ha	doprava v $\varnothing$ ha
1949	8 458	5 026	—	3 432
1950	34 256	10 526	2 0000	22 000
1951	35 706	13 534	3 500	18 652
1952	32 661	12 183	3 640	16 838
1953	19 849	4 634	—	5 215 ^{45a)}

⁴⁴ Zápis 35. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 15. března 1950 — ONV-VM-kn. č. 14 — OA Hodonín.

⁴⁵ Zpráva 2. okresní konference KSČ ve Veselí n./M. dne 15. a 16. 4. 1950.

^{45a} Zeměděl. správa rady KNV Gottwaldov, ZEM-10, V-10, archiv JmKNV Brno, nezařazeno.

(Ve snížených výkonech STS v r. 1953 se obráží snížený zájem JZD o práce STS jako důsledek stagnace vývoje JZD v r. 1953).

Pokud jde o hospodářské výsledky JZD v okrese, umožňuje nám nahlédnout do nich zpráva okresní komise pro zemědělský úvěr a pro finanční otázky JZD ve Veselí n./M., kterou tato komise předložila radě ONV 13. února 1952.⁴⁶ Ukazuje některé výsledky, dosažené v JZD v okrese v r. 1951.

K 31. prosinci 1951 hospodařila podle provozního řádu III. typu JZD Domanín, Hrubá Vrbka, Moravský Písek, Veselí n./M. a Lipov. V těchto JZD činila peněžítá a naturální hodnota 1 pracovní jednotky toto:

1. JZD Veselí n./M.: Kčs 90,—, 1,75 kg pšenice, 0,54 kg žita, 1,68 kg ječmene a 2 kg brambor.
2. JZD Lipov: Kčs 103,50, 1 kg pšenice, 1 kg ječmene, 1 kg brambor, 0,30 kg kukuřice, 0,5 l vína.
3. JZD Moravský Písek: Kčs 80,—, 1 kg pšenice, 1 kg žita, 1 kg ječmene, 1 kg kukuřice, 5 kg brambor.
4. JZD Hrubá Vrbka: Kčs 100,—, 5,34 kg pšenice, 2,16 kg žita, 3,75 kg ječmene, 5 kg krmné řepy, 0,46 kg kukuřice a 5,03 kg brambor.
5. JZD Domanín: Kčs 93,—, 1,7 kg pšenice, 0,7 kg žita, 1,2 kg ječmene a 2,2 kg brambor.

Podle provozního řádu JZD II. typu končila k 31. prosinci 1951 JZD Blatnička, Bzenec, Louka, Ostroh, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Radějov, Těmice, Velká n./Vel., Vnorovy a Zarazice. Z počtu 11 JZD II. typu v okrese vykázalo bilanční zisk 7 JZD, JZD Ostroh nevykázalo ani zisk, ani ztrátu, 3 JZD byla ztrátová (Louka, Radějov a Velká). Tato družstva ještě většinou odměňovala členy podle počtu odpracovaných hodin a nikoli podle pracovních jednotek. Podle výše dosažených zisků (což však není směrodatné pro ocenění kvality družstev) bylo v roce 1951 toto pořadí družstev:

1. JZD Bzenec	zisk	Kčs	298 623,20
2. JZD Vnorovy	„	Kčs	168 673,40
3. JZD Těmice	„	Kčs	144 093,40
4. JZD Blatnička	„	Kčs	68 724,30
5. JZD Ostrožská Nová Ves	„	Kčs	57 927,60
6. JZD Zarazice	„	Kčs	51 925,60
7. JZD Ostrožská Lhota	„	Kčs	21 990,80
8. JZD Ostroh	„	—	
9. JZD Velká n./Vel.	ztráta	Kčs	3 877,20
10. JZD Radějov	„	Kčs	7 530,40
11. JZD Louka	„	Kčs	238 196,80

Pokud jde o ztrátová družstva, nutno konstatovat, že JZD Velká n./Vel. bylo v r. 1951 postiženo krupobitím, které zničilo úrodu téměř na 100 0/0. Náhrada pojišťovny nekryla utrpenou škodu. Naproti tomu ztráta JZD Louka byla výsledkem nezodpovědného hospodaření, nepořádku ve skla-

⁴⁶ Zápis 83. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 13. 2. 1953 — ONV-VM-kn. č. 16 — OA Hodonín.

dě, ve stájích a v účetních zápisech. Toto JZD bylo rozhodnutím KNV v Gottwaldově zlikvidováno, neboť nedávalo záruky dobrého hospodaření.

Pro porovnání, jakou činností se 11 JZD II. typu v okrese Veselí n./M. v r. 1951 zabývalo, lze uvést tato čísla, jež ukazují, že značná část jejich činnosti připadala na jiné, než výrobně zemědělské činnosti:

JZD	Tržba z živočišné výroby	Tržba z rostlinné výroby	Tržba z ostatních činností
Blatnička	—	10 %	84 %
Bzenec	—	39 %	51 %
Ostroh	—	36 %	50 %
Ostrožská Lhota	0,7 %	30 %	67 %
Ostrož. Nová Ves	25 %	26 %	8 %
Louka	1 %	21 %	48 %
Radějov	6 %	37 %	49 %
Těmice	—	75 %	23 %
Velká n./Vel.	—	3 %	38 %
Vnorovy	15 %	33 %	52 %
Zarazice	3 %	68 %	17 % ⁴⁷⁾

Ukazuje se tedy, že největších zisků dosahovala právě ta JZD II. typu, která se zabývala více nezemědělskou činností. Ještě více než ostatní družstva se na vedlejší činnost zaměřila JZD I. typu, která právě z těchto činností čerpala zdroje svých výnosů. Např. na tržby z živočišné výroby připadala v r. 1951 v JZD Blatnice 3,9 %, v JZD Boršice 21 % a v JZD Strážnice 38 %. Značnou položku ve výnosech tvořila v některých JZD (např. v Boršicích) tržba z prodeje trávy z obecních pozemků. JZD Boršice se zabývalo ponejvíc zaopatřováním různého zboží pro své členy. Hodnota prodaného obchodního zboží činila v tomto JZD v r. 1951 celkem 211 093,80 Kčs. Byla tedy značně vyšší, než u největších JZD III. typu. Toto JZD tedy bylo jakýmsi svépomocným sdružením, něčím jako bývalé rolnické nákupní družstvo, které levněji než na normálním trhu zaopatřovalo rolníkům osiva, hnojiva, krmiva a jiné potřeby. Společně bylo zde hospodařeno pouze na družstevní půdě, na svém pak pracoval každý zemědělec sám. Zemědělci se tu tedy sdružili proto, by se jim individuálně lépe hospodařilo. To byla vážná deformace a zneužití družstevní myšlenky.

V některých JZD se projevila nedostatečná péče o investice, které nebyly řádně uloženy a zůstávaly vystaveny povětrnostním vlivům. Tak např. JZD Vnorovy ponechalo venku přes zimu traktor, u něhož pak vlivem mrazu praskla důležitá součástka. V mnoha JZD se rozmáhal nezdravý tzv. „traktorismus“. Tak např. v JZD Zarazice nakoupili dva páry koní a v krátké době je zase prodali se ztrátou 13 tisíc Kčs. Místo koní si pak opatřili traktor, do jeho opravy investovali asi dalších 15 000

⁴⁷ Zápis 83. schůze rady ONV Veselí n./M. dne 13. 2. 1952 — ONV-VM-kn. č. 16 — OA Hodonín.

Kčs, načež jim ho odebrala STS a poslala jinam. Družstevníci v Zazacích, místo aby adaptovali kravín a zaměřili se na rozvoj živočišné výroby, se raději pídili po formankách v domnění, že na tom něco vydělají. Ještě horší situaci líčí ONV v JZD Blatnice a JZD Louka, kde zaměstnávali traktoristy a platili jim mzdy a oni pak pohonnými hmotami plýtvali, občas vyinkasovali nějakou tu úplatu za práci pro sebe. „... V JZD Louka si zajede traktorista na traktor i k holičovi, stroj nechá běžet před oficínou na prázdno a při tom JZD dluží nár. podniku Benzina 45 000,— Kčs již delší dobu za dodané pohonné hmoty a o úhradu se nestará. V JZD Moravský Písek se zase družstevníkům zdálo, že 3 prasnice jsou málo, že by potřebovali nejméně 10 i víc, krmivo však zajištěné neměli...“ tak líčí hospodářskou situaci v některých JZD zpráva pro radu ONV počátkem r. 1952.⁴⁸ Není divu, že v některých družstvech pak byla hospodářská situace neradostná.

Výstavba a rozvoj JZD v okrese Veselí n./M. probíhala — obdobně jako i jinde — v podmínkách ostrého odporu a třídního boje vesnických boháčů a sil reakce. Nejednou jsme svědky řady štvavých řečí, ale i činů proti založení a prvním krokům JZD. Do polí JZD byly např. zasazovány železné tyče, ostnatý drát a různé kovové předměty, které měly poškodit hospodářské stroje a zemědělskou techniku. Vesničtí boháči se snažili různými pomluvami zastrašit zemědělce před vstupem do družstva a tam, kde již družstvo přesto vzniklo, se zase naopak snažili vetřít se do družstva, rozvracet je zevnitř a využívat pro své účely. Záškodnickou činnost vesničtí boháči rozvíjeli také na úseku zásobování obyvatelstva potravinami a zemědělskými výrobky a to tím, že neplnili předepsané dodávky. To byla zpočátku závažná činnost, protože mnozí vesničtí boháči měli stále ještě v rukou značné výrobní možnosti. Neplněním dodávek podle státem předepsaného plánu okrádali pracující ve městech o celé tuny potravin. Tak např. vesničtí boháči okresu Veselí n./M. jen za první pololetí r. 1952 zůstali dlužní veřejnému zásobování 4 400 kg hovězího a 3 000 kg vepřového masa, 16 000 kusů vajec a 17 000 litrů mléka.⁴⁹

Stranické a státní orgány v okrese se snažily vést boj proti vesnickým boháčům prostředky, které měly k dispozici — výkupem těžké mechanizace, třídním rozpisem dodávek, postihem neplničů dodávek i soudními prostředky, zveřejňováním jmen vesnických boháčů, kteří neplnili dodávky, v tisku apod. Nicméně boj proti vesnickému boháči nebyl vždy a všude veden důsledně a tak tam, kde funkcionáři lidové správy a JZD dokazovali, že v jejich vesnici žádní vesničtí boháči nejsou, se mnohdy podvrtná činnost kulaků dařila. Vliv kulaků na malé a střední rolníky byl ve všech obcích okresu nesporně značný. Rozšiřovali různé teorie — např. události v NDR a v Maďarsku, kde došlo v důsledku některých chyb ke zpomalení procesu kolektivizace, vysvětlovali podle svého a ve svůj prospěch a líčili je jako ústup od budování socialismu na vesnici — zveličovali a publikovali obtíže, chyby a nedostatky některých JZD apod. K rozšiřování svých teorií a pomluv nejednou použili jako nástroj mno-

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ JISKRA č. 31 z 12. 9. 1952 „Škúdcí našeho okresu — vesničtí boháči“.

hých drobných a středních rolníků, dělníků a nejednou i funkcionářů JZD. Orgány lidové správy v některých obcích, kde nejednou neexistovala vesnická organizace strany, místo odhalování činnosti třídního nepřítel jeho činnost kryly. Tak např. v obci Syrovín se funkcionáři MNV báli veřejně označit kulaky a PV JZD se stal hříčkou v rukou místního kulaka. V Tasově přes několikeré upozorňování funkcionářů dopustili, že se stal členem JZD kulak Jaroš, ve Bzenci, kde bylo až do r. 1953 asi 25 vesnických boháčů, připouštěl MNV, že je jich zde jen pět apod. O podobných případech bylo možno hovořit i v Blatničce, Lipově, Kněždubě, Malé Vrbce, Hrubé Vrbce, Javorníku, Kozojídkách, Kuželově a v dalších obcích okresu, kde nebyl boj proti vesnickým boháčům veden dosti účinně, což bylo nejednou i jednou z hlavních příčin neutěšeného stavu tamních JZD.⁵⁰

Ve snaze řídit boj s vesnickým boháčem a otázku vyjasnit až do jednotlivých obcí dal ONV v r. 1953 příkaz všem MNV, aby vypracovaly jmenné seznamy vesnických boháčů ve své obci. Při realizaci tohoto příkazu mnohé MNV postupovaly značně líknavě, takže rada ONV musela v březnu 1953 konstatovat, že „... funkcionáři na MNV nemají zájem nebo chuť vesnické boháče označit...“⁵¹

O tom, že v okrese v této závažné otázce panovalo mnoho nejasností, svědčí např. diskuse, která zazněla na schůzi rady ONV ve Veselí n./M. v únoru 1953: „... k otázce kulaků: my v tom stále bruslíme. Např. s tím Jakubičkem. Já ho nějak neznám, ale stále o tom slyším. Hovořil jsem s těmi lidmi z Louky, jak oni bojují proti kulakům. Podle řeči jsem zjistil, že Jakubiček není nějakým hmotným kulakem, ale proto, že nepracuje v JZD a chodí s aktovkou. Při tom ale JZD přijalo jako členku mlynářku Fišerovou, která je kulakem. Dále tam mají za kulaky vyhlášené 4 hektarové zemědělce, při tom ale nemají žádnou jinou živnost... V předsednictvu OV KSČ jsme otázku Jakubička jako kulaka probírali několikrát a zjistili jsme, že Jakubiček charakter kulaka má. Za první republiky měl pacholka, kterého nejenom že vykořisťoval, ale ho i bil. A nyní ze sebe dělá lidumila...“⁵²

Těchto několik faktů ukazuje, že i na Veselsku probíhaly počátky socialistických přeměn v ostrém třídním boji s vesnickým boháčem a silami reakce.

14. února 1954 se ve Veselí n./M. konala okresní konference družstevníků. Projednala dosavadní výsledky budování JZD a ve svém usnesení rozpracovala úkoly pro jednotlivá JZD okresu.

Šlo zejména o

- zajištění protokolárního převzetí a ocenění živého a mrtvého inventáře družstevníků;
- zavedení správné organizace práce a evidenci pracovních jednotek, aby bylo zajištěno spravedlivé odměňování za vykonanou práci.

Současně zavést doplňkové odměny.

⁵⁰ Zápis z 32. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 19. srpna 1953 — ONV-VM-kn. č. 20 — OA Hodonín.

⁵¹ Zápis 10. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 11. března 1953 — ONV-VM-kn. č. 18 — OA Hodonín.

⁵² Tamtéž.

- zajištění rozvoje socialistické soutěže v JZD;
- úpravu výměny záhumenek na velikost dle stanov JZD;
- zajištění dokončení rozestavěných staveb společných zařízení v termínech.⁵³

V těchto úkolech se současně obrážel stav, do něhož dospělo budování JZD v okrese Veselí n./M. v době první pětiletky.

Nelze ovšem nevidět, že i když koncem první pětiletky bylo z 33 obcí okresu JZD ve 23 obcích, byla to přece jen — snad až na jeden případ — družstva vysloveně menšinová: vždyť koncem r. 1953 se počet členů všech JZD v okrese dohromady snížil na 900 a měl ještě tendenci dalšího snížení. A také rozloha zemědělské půdy, kterou tato JZD obdělávala, byla stále jen zlomkem zemědělské půdy v okrese. Socializace postupovala zde velmi pomalu, pomaleji, než v okolních okresech a v kraji Gottwaldov, který i v celostátním měřítku byl v tomto ohledu na jednom z posledních míst. Procento socializace půdy v kraji Gottwaldov bylo v r. 1953 33,15 %. V jednotlivých okresech kraje pak byl stav následující:

Okres	% socializace v r. 1953
Gottwaldov	40,8
Hodonín	39,46
Holešov	54,98
Kroměříž	86,58
Kyjov	23,47
Uherské Hradiště	25,8
Uherský Brod	15,11
Valašské Klobouky	3,66
Valašské Meziříčí	19,48
Veselí n./M.	12,96
Vsetín	6,83 ⁵⁴)

O obtížnosti procesu socializace vesnice v okrese Veselí n./M. svědčí mj. i to, že ani v následujících několika letech nezaznamenala většího rozmachu — ještě na počátku r. 1959 bylo socializováno pouze 14 % zemědělské půdy v okrese — tedy mnohem méně, než v okolních okresech, kde v té době již byla socializace vesnice před dokončením. Teprve v r. 1959 se zdařilo usilovnou přesvědčovací kampaní zvýšit % socializace na 84 %.

Byl tedy proces socializace vesnice ve zkoumaném regionu neobyčejně obtížný. Působila zde silně tradice soukromého hospodaření, rolníci velmi lpěli na své půdě, působil zde politický klerikalismus, působení zbytků agrarismu v nekomunistických stranách, malá přítomnost dělnictva a tedy i obtížnost budování dělnicko-rolnického svazku. Působily zde i chyby a přehmaty, k nimž docházelo při přesvědčování rolníků, působil zde

⁵³ Zápis z 11. schůze rady ONV ve Veselí n./M. dne 17. března 1954 — ONV-VM-kn. č. 21 — OA Hodonín.

⁵⁴ Zemědělská správa rady KNV Gottwaldov 1952—1953, ZEM-10, V-10-č-146, archiv JmKNV Brno, nezařazeno.

silný politický a ekonomický tlak vesnického boháče na pracujícího rolníka. To vše velmi ztěžovalo práci stranických a státních orgánů, takže socializace probíhala jen velmi pomalu a s obtížemi.

* * *

V naší studii jsme se věnovali předpokladům a počátkům socialistických přeměn vesnice v bývalém okrese Veselí n./M. v době první pětiletky, tj. v letech 1949—1953. Opírajíce se o dosud dostupné prameny jsme se snažili podat plastický obraz tohoto obtížného procesu. Domníváme se, že první pětiletka představuje ve zkoumaném regionu předěl — je to doba jakési první vlny v budování JZD. V následujícím období došlo k stagnaci a v závěru padesátých let k dalšímu vzruchu kolektivizace vesnice na Veselsku. Snažili jsme se také poukázat na jistá specifika regionu, daná předchozím historickým vývojem i na jejich konkrétní dopad při prvních krocích socializace vesnice.

Byť byly tyto kroky sebeobtížnější, přece jen otevřely cestu, která v historicky krátké době vyústila v závažné společensko ekonomické přeměny nejen vesnice, ale i celého tohoto malebného a rázovitého koutu naší vlasti.

Okres Veselí n./M. dnes jako správní jednotka neexistuje. Existuje a žije však dílo průkopníků socialismu na vesnici — socialistická zemědělská velkovýroba a její nesporné a výrazné úspěchy. Dnes by se již ani na Veselsku nikdo nechtěl vrátit k soukromému hospodaření a dřině na malých kouscích půdy, na nichž ještě předchozí generace tolik lpěla.

Touto studií jsme chtěli přispět k poznání nedávné historie Veselska, zachytit ji a i připomenout těm, kdo „u toho byli“ i těm, kdo dnes v jejich díle pokračují, ale i všem, kdo mají rádi tento milý kus žirné jižní Moravy.

Tab. I. Velikostní skupiny zemědělských závodů v okrese Veselí n./M. podle výměry (stav na poč. r. 1949)

Obec	do 0,5 ha		Poč. 0,51—1,0 ha		Poč. 1,01—2,0 ha		Poč. 2,01—5,0 ha				
	ha	a	záv.	ha	a	záv.	ha	a	záv.	ha	a
Veselí n./Mor.	113	25	443	119	97	165	122	80	90	298	16
Blatnice	25	45	79	87	53	117	160	18	110	778	93
Blatnička	2	22	6	10	67	13	25	08	16	258	15
Boršice	3	98	12	25	39	34	106	30	69	464	26
Bzenec	140	70	464	129	48	183	188	59	228	415	38
Domanín	13	52	51	73	08	94	108	17	73	298	32
Hroznová Lhota	12	85	41	22	01	31	69	34	46	387	18
Hrubá Vrbka	2	47	9	18	70	24	34	00	23	363	27
Chylice	23	48	80	33	94	45	59	28	41	166	45
Javorník	2	88	10	8	08	12	41	17	27	232	56
Kněždub	6	94	25	24	17	32	73	12	50	557	39
Kozojídky	3	04	8	8	86	11	17	69	12	141	81
Kuželov	2	69	11	6	25	8	17	97	12	142	71
Lidětovice	7	05	22	21	49	27	47	75	35	230	54
Lípov	19	80	72	39	20	52	97	74	64	544	33
Louka	12	87	38	25	87	33	84	73	59	402	99
Malá Vrbka	—	34	1	—	—	—	20	07	12	186	81
Milohoň	17	21	74	30	28	41	66	29	44	197	43
Mor. Písek	38	07	117	104	61	145	194	88	133	328	72
Nová Lhota	4	18	11	21	86	30	52	58	35	328	55
Ostrož. Lhota	19	65	53	67	31	88	191	16	127	457	16
Ostrož. N. Ves	72	42	219	135	98	179	212	43	141	591	45
Uherský Ostroh	155	05	763	155	02	213	153	69	109	367	22
Radějov	11	32	47	27	96	38	51	39	37	248	83
Strážnice	70	14	251	96	60	132	184	14	123	907	98
Suchov	1	91	5	7	17	11	37	56	26	339	63
Syrovín	9	49	29	33	69	44	51	02	34	158	66
Tasov	4	01	14	13	81	17	33	71	25	258	72
Témice	10	47	37	37	33	48	79	09	53	205	73
Tvarožná Lhota	2	26	9	22	78	30	62	40	44	368	26
Velká	13	17	38	27	60	38	114	34	75	533	70
Vnorovy	31	06	107	65	88	87	132	70	95	460	87
Zalazice	20	24	69	46	06	61	64	15	46	154	26
Žeravice	10	61	34	51	31	65	89	34	61	272	48
Žeraviny	1	75	5	5	15	7	8	21	5	104	51
	887	03	3 254	1 605	06	2 155	3 053	14	2 080	12 159	12

Pramen: Státní ústřední archiv Praha, fond Ministerstvo zemědělství VIII, kartotéky a evidence JZD 1949—1951, karton 49 a 50, in. č. 429—439. Sled obcí je podle Seznamu obcí v zemích českých podle správního rozdělení z 1. 2. 1949.

Poč. záv.	5,01—10,0 ha		Poč. záv.	10,01—20 ha		Poč. záv.	20,01— 50 ha		Poč. záv.	více než 50 ha		Poč. záv.	Celk. ha		Poč. záv.
	ha	a		ha	a		ha	a		ha	a		ha	a	
91	260	95	40	154	60	12	—	—	—	219	64	2	1 294	45	843
232	305	62	43	53	27	4	—	—	—	193	60	1	1 604	48	586
74	279	89	39	110	50	9	—	—	—	101	85	1	788	36	158
137	346	63	54	46	96	4	—	—	—	263	67	1	1 257	19	311
124	263	69	36	71	55	3	31	95	1	2 089	65	4	3 300	99	943
94	227	74	37	24	40	2	34	39	1	—	—	—	779	62	352
112	325	44	51	22	38	2	25	37	1	58	49	1	921	86	285
105	422	73	62	83	58	7	50	00	1	202	61	2	1 177	36	233
49	157	06	24	36	39	2	—	—	—	—	—	—	476	60	241
70	376	62	51	195	21	16	—	—	—	485	52	3	1 342	04	189
164	490	41	72	126	11	10	—	—	—	228	98	2	1 507	12	355
39	122	80	19	20	68	2	—	—	—	—	—	—	314	88	91
40	441	59	63	75	68	7	—	—	—	244	37	2	931	26	143
73	48	38	8	—	—	—	—	—	—	81	52	1	436	73	166
158	546	98	83	33	21	3	—	—	—	—	—	—	1 281	26	432
116	362	27	57	23	60	2	32	36	1	118	14	1	1 062	83	307
53	202	03	28	10	84	1	—	—	—	57	51	1	477	60	96
64	176	39	27	—	—	—	23	84	1	—	—	—	511	44	251
109	162	23	26	22	09	2	—	—	—	120	09	1	970	69	533
103	621	95	90	134	76	11	—	—	—	373	37	2	1 537	25	282
149	174	76	26	—	—	—	—	—	—	118	05	1	1 028	09	444
179	224	32	33	38	99	3	—	—	—	106	68	1	1 382	27	755
101	476	37	70	190	12	14	—	—	—	527	22	4	2 024	69	1 274
74	273	39	40	45	22	4	40	36	1	222	25	1	920	72	242
264	620	42	97	155	73	12	47	09	1	9 622	31	3	11 704	41	883
98	379	95	57	91	96	8	—	—	—	540	61	1	1 398	79	206
51	97	07	14	32	82	3	50	00	1	—	—	—	432	75	176
78	205	94	30	19	22	1	57	59	2	—	—	—	593	00	167
62	86	35	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	418	97	213
108	427	96	66	54	50	5	30	10	1	—	—	—	968	26	263
160	653	47	95	215	56	19	—	—	—	782	44	5	2 376	28	438
148	219	90	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	910	91	473
46	138	36	21	11	88	1	—	—	—	—	—	—	434	95	244
83	179	46	28	40	13	3	90	61	2	—	—	—	733	94	276
31	85	81	13	54	42	4	—	—	—	—	—	—	259	85	65
3 578	10 384	93	1 549	2 232	36	176	513	66	14	16 785	50	41	47 581	35	12 916

